

Verzoekschrift houdende enkele structurele maatregelen om de verdere afbouw van de vertegenwoordigende democratie tegen te gaan.

Aristoteles: 'Je kunt de wind niet veranderen, maar je kunt je zeilen anders richten'

'Ik ploeter, jij ploetert, de politici ploeteren, wij ploeteren allemaal maar wat.'

A. Waarom **dít** bij de Kamer ingediend verzoekschrift?

1. Sinds ongeveer twee jaar tracht ik o.a. parlementsleden, media en politicologen via mail warm te maken voor argumenten die wijzen op de mijns inziens fundamentele oorzaken waarom de vertegenwoordigende democratie al ruime tijd in crisis is. Tegelijkertijd stelde ik mogelijke concrete oplossingen voor. Voor zover er al reacties kwamen, beargumenteerde tegenspraak heb ik nimmer mogen ontvangen.

2. Op 29 juni vorig jaar diende ik derhalve – in de hoop effectief weerklank te krijgen, positief of negatief, ten minste vanwege een deel van de parlementsleden - een breedvoerig verzoekschrift in bij het Vlaams Parlement. Een concrete samenbundeling van wat in mijn mails had gestaan. Het opschrift ervan luidde: *Verzoekschrift houdende*

- a) voor parlementsverkiezingen, vervanging van het evenredigheidsstelsel door een meerderheidsstelsel als kiesstelsel, te houden in evenveel kieskringen als er zetels te begeven zijn en met de mogelijkheid bont te stemmen;*
- b) het invoeren van tussentijdse parlementsverkiezingen in uitgelote kieskringen;*
- c) het invoeren van regeringsverkiezingen, dadelijk volgend op de parlementsverkiezingen.*

3. Tot mijn verwondering bevond de Voorzitster van dat Parlement mijn verzoekschrift niet ontvankelijk, ook niet om de bevoegde Commissie een kans te geven er een discussie aan te wijden, zonder daarom enig wetgevend initiatief te hoeven nemen, want grondwettelijk uit den boze. Een feit waarover ik niet onwetend was.

3.1. De kwantumsprong ten voordele van een door de Belgische Grondwet niet voorziene rechtstreekse verkiezing van de Vlaamse Regering (en dus ook mogelijks die van andere federale entiteiten) buiten beschouwing latend.

3.2. Zonder haar Uitgebreid Bureau te raadplegen en zonder mij te verwittigen, stuurde zij mijn juni-verzoekschrift naar haar collega van de Kamer van Volksvertegenwoordigers door. Voor de behandeling door de Kamer staat het genoteerd onder het documentnummer 55/2022-2023/**50a**.

4. Om geen malle figuur te slaan (wie stuurt er nu naar een federale Kamer een verzoekschrift dat slechts één federale entiteit tot voorwerp heeft?), heb ik later, op 14 september 2023, zelf een verzoekschrift bij de Kamer ingediend, met het tot de Voorzitter gerichte verzoek dit laatste verzoekschrift, met meer algemene draagwijdte, eerst aan bod te laten komen, en niet het eerder door het Vlaamse Parlement doorgezonden juni-verzoekschrift.

4.1. Dit "tweede" verzoekschrift heeft het documentnummer 55/2022-2023/**50b** meegekregen. Door het Secretariaat van de Commissie van de Verzoekschriften werd het als volgt omschreven:

“met betrekking tot de uitbreiding van de constitutieve autonomie van de Gemeenschappen zodat ze de verkiezingen, samenstelling en werking van hun parlementen en regeringen vrij zouden kunnen organiseren”.

4.2. De Commissie voor de Verzoekschriften heeft op 4 oktober beslist beide verzoekschriften (50a en 50b) naar de Commissie voor Grondwet en Institutionele Vernieuwing door te verwijzen, en naar de beide Ministers bevoegd voor Institutionele en Democratische Vernieuwing.

4.3. De Minister voor Binnenlandse Zaken, mevrouw Verlinden, antwoordde de Voorzitster van de Kamer bij brief van 22 november 2023 als volgt:

“Voorstellen betreffende verkiezingsaangelegenheden (meerderheidsstelsel, gedeeltelijke verkiezingen, regeringsverkiezingen) en het voorstel betreffende de constitutieve autonomie van de Gemeenschappen moeten door een bijzondere wet geregeld worden.

Om een bijzondere wet aan te nemen, is een bijzondere meerderheid vereist. Dit betekent een meerderheid van stemmen binnen elke taalgroep en bovendien een tweederdemeerderheid.

Momenteel voorziet het Regeerakkoord geen wijzigingen op dit gebied.”

4.3.1. Dit antwoord werd ook ter informatie aan de Commissie voor Grondwet en Institutionele Vernieuwing overgemaakt.

4.3.2. De Vice-eersteminister en Minister van Middenstand, Zelfstandigen, KMO's en Landbouw, de heer Clarinval, richtte zijn antwoord van 8 december 2023 rechtstreeks aan de Voorzitster van de Commissie van de Verzoekschriften. Dat antwoord luidde als volgt:

“Ik verwijst naar het antwoord dat werd gegeven door de Minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden in haar brief van 21 november [eigenlijk 22 november] 2023. Ik heb daar niets aan toe te voegen.”

Ook dit antwoord werd aan de reeds vernoemde Kamercommissie voor Grondwet Institutionele Vernieuwing bezorgd.

5. De antwoorden van beide Ministers zouden de leden van de bevoegde Kamercommissie kunnen aansporen om de bij de Kamer ingediende verzoekschriften gemakshalve naast zich neer te leggen door zich achter dergelijke ministeriële antwoorden te verschuilen, en dus te beslissen zichzelf het ontwijken van enige beraadslaging - en derhalve het innemen van enig standpunt - op te leggen over het al dan niet van belang zijn voor de Gemeenschappen om door middel van hun eigen constitutieve autonomie gebruik te mogen maken om - naar eigen goeddunken - uit de crisis van de representatieve democratie te geraken. Een crisis die door alle betrokken actoren niet ontkend wordt.

Een crisis trouwens die blijkbaar vele andere “Westerse” landen niet bespaard blijft.

5.1. Ik wens op dit ogenblik niet al te diep in te gaan op wat als een gezagsargument zou kunnen fungeren om minstens de parlementaire beraadslaging over een verzoekschrift uit de weg te gaan: zich beroepen op het feit dat een Regeringsakkoord geen woord rept over de inhoud van het verzoekschrift.

5.1.1. A contrario, eigenlijk eerder een reden te over om de parlementaire discussie wel aan te vatten, me dunkt. Ook (of nog meer) in de huidige omstandigheden, met een Kamer verdeeld in twee hoofdbrokken, een meerderheid en een oppositie. Deze verdeling zou derhalve logischerwijze dienen te bezwijken voor onderwerpen die **niet** in een regeerakkoord vermeld staan.

5.2. Ik ben er mij van bewust dat **dít** verzoekschrift evenveel kans maakt éézelfde ministerieel “advies” te ontvangen. En dus mogelijks ook op éézelfde parlementaire afwijzing tot discussie kan stuiten.

5.2.1. Een dergelijk eindresultaat zou des te meer als betreuenswaardig overkomen, wanneer tegelijkertijd de Regering inspanningen leverde om tegemoet te komen aan de wensen van de voorstanders van een “deliberatieve democratie”.

5.2.1.1. Ik heb het dan over *de wet van 2 maart 2023 tot bepaling van de beginselen voor de loting van natuurlijke personen voor de gemengde commissies en de burgerpanels op initiatief van de Kamer van volksvertegenwoordigers* (BS 3/4/2023). Om de uitvoering ervan mogelijk te maken, werd het Voorstel tot wijziging van het Reglement van de van de Kamer van volksvertegenwoordigers met betrekking tot de gemengde commissies en de burgerpanels (DOC 55 3510/001) blijkbaar te laat ingediend (18/7/2023).

5.2.1.2. Voor zover ik kon nagaan, werd het wel door de Kamercommissie “Reglement en Hervorming van de Parlementaire Werkzaamheden op 10/1/02024 aangenomen, maar volgens de ingediende tekst, kan de eerste toepassing maar na de volgende verkiezingen plaatsvinden:

(art.21bis), punt 6. *De gemengde commissie wordt voor maximum zes maanden opgericht en uiterlijk één jaar voor de algemene vernieuwing van de Kamer. De Kamer kan telkens een verlenging toestaan van ten hoogste zes maanden.*

Eénzelfde bepaling geldt voor de burgerpanels (art.21ter, punt 5 van het Reglement).

5.2.1.3. Het recht van de individuele burger die zich de moeite getroost om op zijn ééntje een verzoekschrift in te dienen [art.28 Grondwet sub Titel II], blijft - in theorie – overeind (het zou er nog aan moeten mankeren).

Zo is uitdrukkelijk voorzien in art. 14, tweede lid van vornoemde wet van 2 maart 2023:

De Kamer van volksvertegenwoordigers kan op eigen initiatief, voor een bepaald onderwerp, een burgerpanel samenstellen, dat bestaat uit personen, uitgekozen via loting, om aanbevelingen te formuleren over een specifieke problematiek.

Het bepaalde onderwerp bedoeld in het eerste lid doet geen afbreuk aan de rechten en vrijheden gewaarborgd door titel II van de Grondwet en alle door België geratificeerde, internationale

6. Ondanks geen al te optimistische pronostiek waag ik toch mijn kans om op mijn ééntje ditmaal de Kamer (en om te beginnen, de bevoegde Kamercommissie) te trachten overtuigen geen symptomen meer te bestrijden van de crisis van de vertegenwoordigende democratie, maar eens deftig uit te kijken naar een werkelijke erkenning van de oorzaken van de symptomen. Of te stoppen met compromissen op zijn Belgisch te sluiten waarbij niemand verliest of wint, of waarbij iedereen ‘wat’ wint of iedereen ‘wat’ verliest.

6.1. Tenzij de Kamer in al haar wijsheid de Gemeenschappen de vrijheid, de constitutionele autonomie geeft om ieder hun eigen instrumenten van democratieherstel te mogen uitdokteren.

6.2. Ook al is het einde van deze zittijd in zicht. En daardoor de kans vergroot dat ik bij leven (en bij dezelfde goesting als nu) éénzelfde verzoekschrift zal mogen indienen na de “moeder aller verkiezingen” van 9 juni 2024.

6.3. Ondanks de “vlucht vooruit” om de vertegenwoordigende democratie verweesd achter te laten zodat ze zichzelf kan laten strikken in haar eigen machteloosheid, door de Lotto-democratie met burgerpanels als “deus ex machina”, als schijnwondermiddel naar voren te schuiven, met het idee alzo de kloof tussen burgers (kiezers) en politiek (beleid, politici, overheid, ...) te kunnen menen dichten (minstens te kunnen versmallen).

6.4. Ondanks de vaststelling dat sommige verderop sub B. aangeprezen maatregelen vlotter haalbaar zouden kunnen zijn op het niveau van de Gemeenschappen (en hun Parlementen en Regeringen) dan op federaal vlak. Ik haal slechts twee observaties aan.

6.4.1. Dit op papier gemerkte federale land heeft al een tijdje een belangrijk (ongemerkt?) confederaal trekje: er bestaan praktisch geen nationale partijen.

6.4.2. En in se is voormeld halfbakken trekje een uitvloeisel van een andere, nog veel langer bestaande tekortkoming: er bestaat geen Belgische voertaal . Zonder hier en nu dieper te willen ingaan op de

historische oorzaken ervan, lijkt het mij bijzonder moeilijk te communiceren in een land waar niet iedereen mekaar verstaat, zelfs letterlijk niet. Dus ook niet passief. Niet bij de bevolking, niet bij de federale overheidsdiensten, niet onder alle politici.

6.4.3. Bovendien kan men een “ideaal” politiek bestel in dit institutioneel niet zo eenvoudig land (gewild of ongewild) niet los denken van de wijze waarop de bevoegdheden zijn verdeeld tussen federale overheid en wat men gemeenzaam de federale entiteiten of (met wat overdrijving) de deelstaten zou kunnen noemen. We zijn nog lang niet toe aan de duidelijke omschrijving van de aangelegenheden waarvoor de federale overheid bevoegd is (art.35 Grondwet), zoals zulks bv in Zwitserland al lang het geval is.

6.4.3.1. In dat enigszins met België vergelijkbaar land, van 41.285 km², met vier erkende talen voor 8.809.830 inwoners, verspreid over (meestal ééntalige) 26 deelstaten (kantons) met ieder hun eigen kantonale grondwet (constitutieve autonomie), functioneert hun LAT-federalisme (samen apart wonen) blijkbaar vlotter dan in Belgenland.

B. Dít verzoekschrift is als een ruwe diamant, slechts de voorstelling van enkele nuttig en cruciaal geachte structurele maatregelen, om te kunnen starten.

En vergezeld van voldoende commentaren om de voorstellen te kunnen verantwoorden.

0. Eerst in het kort, de hoofdingrediënten van de maatregelen zodat het lezen van de navolgende en erbij horende commentaren of toelichtingen sommigen bespaard kunnen blijven.

01. Federale verkiezingen en “regionale- en gemeenschapsverkiezingen” nooit laten samenvallen op éénzelfde dag. De eerste in mei; de tweede in oktober samen met gemeenteraadsverkiezingen, beiden om de zes jaar. De legislatuur wordt dus met één jaar verlengd.

02. Het grondgebied wordt ingedeeld in evenveel kieskringen als er zetels te verdelen zijn.

03. Kamerverkiezingen met éénnamige lijsten opererend in een (ver)nieuw(end) absoluut meerderheidsstelsel dat twee stemrondes overbodig kan maken, want het laat het panacheren toe.

04. Op het ogenblik dat elkeen naar het stemlokaal trekt voor de Kamerverkiezingen is geweten welke kandidaat-regeringsploegen zich bij de Regeringsverkiezingen zullen aandienen, en onder welke gedaante (solo of in kartel). Op de namen van de kandidaat-Ministers is het evenwel nog even wachten tot de uitslag van de Kamerverkiezingen is gekend.

05. Bijna dadelijk na de Kamerverkiezingen is het de beurt aan de Regeringsverkiezingen waarbij vooraf verkozen zijn als Kamerlid een vereiste is voor elk nu bij naam gekende kandidaat-regeringslid. Deze voorwaarde geldt niet voor de eventueel door de verkozen Regering later aan te stellen Staatssecretarissen. Ook bij deze verkiezingen zal panacheren toegelaten zijn in een eerste ronde.

06. Ministers nemen geen ontslag als Kamerlid. Alle Ministers leggen de eed af in de drie officiële talen en zijn verondersteld minstens actief tweetalig Nederlands en Frans te zijn.

07. Het uitloten van 75 kieskringen (zo huidig aantal Kamerzetels behouden zou blijven) die in aanmerking komen voor de eerste tussentijdse parlementsverkiezingen. Waaronder 7 bezet door Ministers. Het aantal Ministers werd (gemakshalve) tot 14 herleid aangezien ze allen tweetalig zijn.

08. Het houden van twee tussentijdse parlementsverkiezingen. Om de twee jaar in mei.

1. Laat federale verkiezingen en “regionale- en gemeenschapsverkiezingen” nooit samenvallen op éénzelfde dag.

We zijn een federaal land. Zo staat het toch in de Belgische Grondwet, nietwaar.

Dit land van 30.688 km² waar officieel drie talen erkend zijn voor een bevolking van

11.697.557 inwoners (begin 2023) is voor vele van haar ingezetenen al voldoende complex genoeg om hen, zonder het bestaan van nationale partijen de facto en de jure, dezelfde dag tot vier (met de Europese erbij) verkiezingen voor te schotelen waarvan bij twee of drie (in Brussel) ervan niet enkel de inzetten tot verwarringen kunnen leiden in het stemhokje (of om er weg te blijven), maar waar vooral de uitslagen voor de federale verkiezingen en voor de regionale- en gemeenschapsverkiezingen dermate onverwachte (of soms onverhoopte) verwickelingen met zich meebrengen dat het soms wachten op Godot wordt om in totaal vijf regeringen in stelling te brengen

1.1. De laatst voornoemde verkiezingen zouden logischerwijze beter gepaard gaan met de gemeenteraadsverkiezingen. Ook dan best om de zes jaar (zie verderop) en steeds op dezelfde vaste dag in oktober.

1.2. Kamerverkiezingen en die voor het Europese Parlement, dezelfde dag: op zich geen probleem (maar niet in juni) behalve dat ook voor federale legislatuurregeringen zes jaar een idealere duurtijd zou vormen om tussentijdse parlementsverkiezingen te kunnen inlassen (zie eveneens verderop ibidem als voor 1.1.)

1.2.1. De Belgische Federale Regering die thans nog steeds een emanatie van die Kamerverkiezing voorstelt (een meerderheid halen en behouden in de Kamer geldt als het belangrijkste zo niet bijna het enige criterium bij de regeringsvorming), is op haar beurt vertegenwoordigd in de Europese Raad.

1.2.1. Maar die “emanatie” hoeft zeker niet tot stand te komen op de manier waarop het al decennia lang aan toegaat: via geheime besprekingen tussen partijvoorzitters en hun directe omgeving, onder de regie van het Staatshoofd. **Maar waarom niet volop gaan voor rechtstreekse Regeringsverkiezingen, bv twee weken na de Kamerverkiezingen? Zie verderop.**

2. Het grondgebied wordt ingedeeld in evenveel kieskringen als er zetels te verdelen zijn.

2.1. Ik prik mij zeker niet vast op het huidige aantal zetels (150). Mij gaat het meer om kieskringen naar mensenmaat te bekomen.

Of anders geformuleerd: niet het voor velen te hoge aantal parlementsleden stelt de vertegenwoordigende democratie eigenlijk zozeer voor onafwendbare problemen of onder druk (daarmee ga ik tegen de gangbare stroom in), wel de in de regering kibbelende coalitiepartners en het gelijktijdige gebrek aan transparantie en slagkracht binnen het huidige politieke bestel, zijn eerder de boosdoeners.

2.2. Hun omvang (zowel qua oppervlakte als inzake inwonersaantal) moet voor velerlei handelingen of activiteiten behapbaar kunnen worden. Het aantal zetels eventueel moeten verhogen, is dan maar de “te betalen prijs”.

2.2.1. Hoe die verhoging dan concreet in zijn werk moet gaan, laat ik o.a. aan de sociale geografie over. Nu niet dat ik de federale administratie of de sociaal-geografen niet in staat zou stellen om deze nieuwe indeling tot een goed en objectief einde te brengen, toch geef ik de webstek mee om een idee te hebben hoe ze daar in Frankrijk mee omspringen, <https://www2.assemblee-nationale.fr/decouvrir-l-assemblee/role-et-pouvoirs-de-l-assemblee-nationale/le-depute/l-election-des-deputes>

2.2.2. Behapbaar niet enkel voor de kandidaten die zich tijdens hun verkiezingscampagnes thans binnen provinciegrenzen moeten inzetten.

Maar ook – en even belangrijk, zo niet belangrijker - omdat zo klein mogelijk gehouden kieskringen tot nog toe ongeziene perspectieven kunnen bieden - zowel voor verkozenen als voor kiezers - om mekaar te treffen, tussen twee reguliere verkiezingen in. En minstens rond twee meer betekenisvolle tijdstippen: tussentijdse parlementsverkiezingen (**zie verderop**).

2.2.3. Die kleinere kieskringen zijn doenbaarder qua verplaatsingen, financieel veel spaarzamer, met logistieke ondersteuning dichter bij de kiezers, en kunnen vlotter tot fysieke contacten en onderlinge discussies leiden.

2.2.3.1. En tot een wederzijdse herkenning die de huidige anonimiteit fel overschrijdt: de bevolking weet nauwkeurig wie hen vertegenwoordigt en de inwoners onderkennen tot wie zich te richten; de verkozene weet wie hij/zij socio-economisch en wat hij/zij geografisch vertegenwoordigt.

2.2.3.2. Omdat mijn voorstel tussentijdse parlementsverkiezingen voorziet, in uitgelote kieskringen (**zie verderop**), kunnen deze kieskringen uitgroeien tot een gestaag forum, een soort mini-parlement: de verkozenen, ook ministers, kunnen het zich moeilijk veroorloven hun kieskring tijdens hun mandaat links te laten liggen; burgers (daarom niet beperkt tot de kiezers van de verkozenen) kunnen hun mandaathouders aan de tand voelen; vroegere kandidaten of kandidaten in spe kunnen zich moeiteloos moeien in de discussies; ...

2.2.4. Hier - om enig idee te geven - de omzetting van het Belgisch bevolkingscijfer (per 1/1/2023, 11.697.557) in evenveel kieskringen als er zetels te begeben zijn (150): **77.984**.

2.2.4.1. Vergelijken we even ruwweg de "beïnvloedingsinspanningen" die de kandidaten zouden moeten leveren in de provincies Antwerpen (de meest bevolkte - 1.910.952 in 2023 - waar er 24 Kamerzetels die inspanningen kunnen bekronen, met een oppervlakte 2.876 km², bevolkingsdichtheid: **667/km²**) en Luxemburg (de grootste, trouwens van allen, in oppervlakte - 4.440 km² - waar evenwel de minste Kamerzetels op het spel staan, 4, omwille van het lage bevolkingscijfer van 293.967, bevolkingsdichtheid: **66,2/km²**, eveneens in 2023 genoteerd):

Antwerpen: 1.910.952 : 24 = **79.623**;

Luxemburg: 293.967 : 4 = **73.492** (wel met een meer verspreide bevolking).

3. Door het aanvaarden van de regel "aantal zetels = aantal kieskringen" brengt deze keuze noodzakelijkerwijze enkele gevolgen teweeg: **het indienen van éénnamige lijsten en het instellen van een (ver)nieuw(end) absoluut meerderheidsstelsel als kiesstelsel.**

3.1. Éénnamige lijsten.

3.1.1. Op éénnamige lijsten komen er geen lijsttrekkers meer voor. Iedere kandidaat, de enige, wordt automatisch de lijsttrekker van een lijst .

Wat een verademing voor het "voetvolk" dat thans de lijsten met 4 (in Luxemburg) tot 24 (in Antwerpen) kandidaten moet opvullen, tussen lijsstrekken en lijstduwers in.

3.1.2. Iedere burger mag een lijst indienen (zonder vooraf handtekeningen te verzamelen): je bent niet verplicht een politieke partij te vertegenwoordigen. Jezelf vertegenwoordigen mag en kan, of een middenveldbeweging, of enige andere organisatie.

3.1.3. Geen opvolgers meer. Komt een zetel van een verkozene vrij (ongeacht de reden): een verkiezing in de betrokken kieskring volstaat.

3.2. Een (ver)nieuw(end) absoluut meerderheidsstelsel.

3.2.1. In ieder geval niet het Angelsaksische relatieve meerderheidsstelsel waarbij de kandidaat met de meeste stemmen met de zetel aan de haal gaat.

3.2.2. Ook niet de gewone absolute versie ervan waarbij je minstens 50,01% van de stemmen in de eerste ronde moet behalen of de meeste stemmen in de tweede ronde.

3.2.2.1. Persoonlijk vind ik dat minimum van 50,01% onvoldoende om op een legitieme wijze een kieskring te mogen vertegenwoordigen, want 49,99% hebben je niet goed genoeg bevonden.

Welk ander percentage dan om een tweede stemronde te vermijden? Twee derde is mij te stroef. 65% dan?

3.2.3. Waarom verder discussiëren over het geslacht der engelen als er naar **het panacheren** kan teruggerepen worden? Met éénnamige lijsten een administratieve makkie. De kiezer mag (#moet) maximum evenveel stemmen uitbrengen als er mededingende kandidaten zijn, minus 1 (anders maak je geen keuze). Wie de meeste stemmen behaalt, is verkozen. Punt uit.

Je bespaart er ook nog geld en tijd mee uit, want een tweede stemronde organiseren, hoeft niet meer.

3.2.3.1. Maar ook vanuit maatschappelijke hoek bekeken, is die manier van stemmen veel menselijker, billijker en evenwichtiger: panacheren kan uiting geven aan een positieve ingesteldheid door andere partijen en/of kandidaten (op 1 na) niet volledig uit te sluiten.

4. Het rechtstreeks verkiezen van een Regering, ook middels het reeds genoemde (ver)nieuw(end) absoluut meerderheidsstelsel. Eerst enkele inleidende overwegingen, bedenkingen of toelichtingen.

[Wie het lezen van deze inleidende overpeinzingen niet opportuun acht of ze als overbodige ballast voor bekeken houdt, raad ik aan dadelijk naar onderdeel 5 over te schakelen.]

4.1. Bijna niemand ontkent - al sinds lang niet meer - dat op nationaal Staatsniveau de Uitvoerende Macht, de Regering (trouwens ook deel uitmakend van de Wetgevende Macht) het qua beslissingsmacht het met vele lengtes op het Parlement haalt.

Of elke parlementskiezer daarentegen weet hoe het er werkelijk aan toe gaat om een regering op de been te krijgen, durf ik evenwel niet met 100% zekerheid beweren.

4.2. Ik ga de evolutie van de oorzaken niet opdiepen die er mijns inziens toe hebben geleid dat regeringen al sinds geruime tijd door partijvoorzitters in achterkamers worden bekokstoofd en gevormd. Onder, naar verankerde grondwettelijke gewoonte, het goedkeurend oog van het Staatshoofd (toch op federaal niveau).

4.3. Wel wil ik hier kwijt dat de kiemen voor dit grondwettelijk gewoonterecht - nog steeds naar mijn inzichten - gelegd werden vanaf het ogenblik dat de opkomstplicht en het evenredigheidskiesstelsel werden ingevoerd. Mettertijd, vooral sinds het invoeren van het algemeen enkelvoudig kiesrecht in 1919 (niet voor vrouwen, behalve voor oorlogsweduwen), en daarmee gekoppeld, de noodzaak van het gebruiken van massa-propaganda (want elke stem was nu van tel), werden alle theoretisch mogelijke gevolgen pas geleidelijk aan crescendo merkbaar.

4.3.1. Om zich nu al sinds geruime tijd in volle ornaat te manifesteren: met het aantal partijen in het parlement zijn ook het aantal coalitiepartners in de regeringen gestegen.

Zodat de eertijds ingenomen maar onveranderd gebleven stellingname, de noodzaak om over een absolute meerderheid in de Kamer te beschikken, in 2019 uitmondde in een regeringscoalitie van 7 partijen terwijl 5 andere partijen in de oppositie voor het weerwerk zorgden.

Niemand kan voorspellen of na juni 2024, 7 partijen voldoende zullen zijn om een regeringsmeerderheid van minimaal 76 zetels achter zich te krijgen in de Kamer.

4.4. Op zichzelf is er met coalitieregeringen niks mis mee, toch niet zo ze als mogelijke formule, naast andere coalities of éénpartijregeringen, **vooraf** aan de kiezers zou voorgelegd worden.

De uit een dergelijke verkiezingsstrijd als winnaar gekomen regeringsploeg zou na dat ogenblik in ieder geval bij de bevolking (*gedurende een zekere, dan nog niet vooraf gekende tijd*) over een grotere legitimiteit beschikken dan een Lotto-regering die er na (maanden)lang onderhandelen tussen partijvoorzitters uit de bus zou komen, vooral berekend op het verwerven van een meerderheid van zetels in de Kamer.

4.5. Zoals het er nu aan toe gaat, moet rood vuur bij manier van spreken met blauw water geblust worden. Zonder de vermenging met andere kleurschakeringen uit het oog te verliezen.

4.5.1. Of anders uitgedrukt: na een campagne **voor de parlementsverkiezingen** waarin partijen zich van mekaar **moeten onderscheiden** om ieder zoveel mogelijk stemmen (en zetels) binnen te halen (hoe, doet er niet toe) bij de kiezers (die slechts op 1 lijst één of meerdere stemmen kunnen uitbrengen), zijn sommige van diezelfde partijen **na diezelfde parlementsverkiezingen** ertoe gedwongen om **zich te onderscheiden door hun vroegere onderscheiding van zich af te schudden** om (iedere partij wellicht in ongelijke mate) de politieke macht te kunnen uitoefenen in een coalitieregering.

4.5.2. De tegengestelde krachten en programma's van voorheen zijn vergeten. De kiezers zijn verondersteld die eveneens in hun diepvriezers te stoppen, tot de volgende verkiezingscampagne.

4.5.3. Een regeerakkoord komt tot stand. Of het zal kunnen gerealiseerd worden, is zeer de vraag. In ieder geval doorgaans tergend traag na vele interkabinettenvergaderingen. Of na heuse bemoeienissen van partijvoorzitters.

4.5.4. Ik ben verwonderd dat vele politici verstomd staan te moeten vaststellen dat hun kiezers afhaken. Nogal wieses zou ik zeggen. Eerst om een duidelijke stem bedelen (om zogenaamd de politieke kaarten te mogen schudden, want de kiezer heeft steeds gelijk), om die stem in een regering zodanig te laten vervagen dat meer en meer kiezers zich afvragen waarom er naar hun stem werd gevraagd (de kaarten werden blijkbaar verkeerd geschud; de kiezer had dus geen gelijk).

4.6. Bij de Kamerverkiezingen van 2019 waren er 8.167.709 ingeschreven kiezers. Er werden 7.218.633 stembiljetten neergelegd. 949.076 kiezers hebben hun opkomstplicht dus niet vervuld. Bij hen die op het appel niet wensten (of durfden) te ontbreken, waren er samen 438.095 blanco of ongeldige stembiljetten te noteren. In totaal goed voor 1.387.171 kiezers of 16,98% van het kiezerskorps (in 2014, 15,78%; in 2024, ???) dat de representatieve democratie de rug toekeerde.

4.6.1. Ik ben verwonderd dat media (of maatschappijkritische periodieken) geen ware onderzoeksjournalistiek verrich(t)ten over ons kiesstelsel als mogelijke oorzaak van het groeiende verzuim van de burgerzin, en zich dus beperkten tot het druppelsgewijs leveren van weliswaar meestal zinnige analyses bij het aanschouwen van de stilstandproblemen die ze mochten aanschouwen. Maar zich toch lieten verleiden tot het schrijven van vlot lezende geruchten die al dat pittig politiek schouwspelvuurwerk tijdens en na de formaties van regeringscoalities wel moest verwekken.

4.6.2. Ik ben evenzeer verwonderd dat de huidige generatie van deskundigen, wetenschappers, academici die (net als politici en media) aangeven dat er een probleem is met de representatieve democratie, dat die zelf in crisis is (en niet enkel in dit land), maar niet onderzoeken hoe dit probleem, hoe die crisis fundamenteel kan opgelost worden, zonder meteen daarvoor de vlucht vooruit van de burgerpanels in te slaan.

4.7. Verleden en heden. In het reeds sub A.2. aangehaalde juni-verzoekschrift (Kamerdoc.nr.50a) staat te lezen dat het onderwerp van rechtstreekse regeringsverkiezing al eerder werd onderzocht, o.a. al vanaf 1968 door Prof. Em. Wilfried Dewachter.

Gemakshalve neem ik eerst de inhoud van punt A.7.3. uit eerder voormeld juni-verzoekschrift grotendeels over.

“7.3. Zeer kort uitvallend binnenlands overzicht.

a) Er mag teruggeblikt worden tot het voor mijn generatie wondere jaar 1968:

“*De verdere democratisering van de belgische politiek*”, Wilfried Dewachter, Res Publica, 1968, pp.253

e.v. [toen ging het nog om enkel de rechtstreekse verkiezing van de premier].

<https://openjournals.ugent.be/rp/article/id/73254/>

b) “*De Regering rechtstreeks verkiezen: een ontwerp van political engineering*”, Wilfried Dewachter, Afdeling Politologie, Leuven, 1998. [de binnengehaalde digitale versie kan enkel door mezelf gelezen worden; voor de lectuur van de papieren versie kan u terecht in de bibliotheek van de federale Kamer]

c) GEWONE ZITTING 1993-1994, 2 MEI 1994, VOORSTEL VAN BIJZONDERE WET tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen betreffende de rechtstreekse verkiezing van de voorzitter van de Gewest- en Gemeenschapsregeringen, <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/48/1420/48K1420001.pdf>

d) “*Van oppositie tot elite: over macht, visie en leiding*”, Wilfried Dewachter, Acco, 2003, 326 blz.

e) Ook al hebben ze plaatsgevonden in Kamercommissie Grondwet en Institutionele Vernieuwing, zou het kunnen dat Vlaamse Parlementsleden de hoorzittingen betreffende “De mechanismen van regeringsvorming” (7/12/2022 en 15/3/2023) van thuis uit hebben gevolgd. Het zal hen dan wellicht niet ontgaan zijn dat naar voorgaande initiatieven nimmer werd verwezen. Of zou het kunnen dat deze initiatieven voor de huidige generatie politici werkelijk “terra incognita” zijn?

7.4. En in het buitenland, presidentsverkiezingen uiteraard buiten beschouwing gelaten, heb ik slechts 26 voorbeelden gevonden, zich spijtig genoeg allen in éénzelfde land bevindend. Een land dat qua taalstructuur wat op het onze lijkt, maar zeker niet inzake staatsstructuur. Zwitserland, ook onbekend terrein?

Hierna de webpagina’s waar u de Grondwet van het tweetalige kanton van Freiburg/Fribourg kan terugvinden. Gemakshalve laat ik u dadelijk landen bij het gepaste artikel 106.

In het Frans, https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2004/2129_cc/fr#art_106

¹ Le Conseil d'État se compose de sept membres.

² Il est élu par le peuple, selon le système majoritaire, en même temps que le Grand Conseil [parlement].
La circonscription électorale est le canton.

³ Les membres du Conseil d'État sont élus pour cinq ans et ne peuvent siéger pendant plus de trois législatures complètes."

4.7.1. De gelegenheid om aandacht te schenken aan een op 18/1/2024 ingediend verslag, **ook al is aan regeringsverkiezingen in de verste verte nooit gedacht.**

4.7.1.1. Zoals u net kon lezen, verwees ik in dat bij het Vlaams Parlement ingediend juni-verzoekschrift naar hoorzittingen die in de bevoegde Kamercommissie hadden plaatsgevonden, ingevolge een initiatief op basis van art. 152bis van het Kamerreglement, in concreto " **het inleidend verslag op parlementair initiatief betreffende de mechanismen van regeringsvorming** ".

a) Het verslag liet lang op zich wachten maar is er uiteindelijk toch gekomen, op 18 januari 2024: een kanjer van 220 bladzijden zonder het documentair dossier erbij gerekend dat door de bibliotheek van de Kamer werd samengesteld: <https://www.lachambre.be/flwb/pdf/55/3785/55K3785001.pdf>

b) Aangezien diezelfde Commissie meer dan waarschijnlijk ook dit verzoekschrift onder ogen zal krijgen, beperk ik er mij toe enkele opmerkingen te formuleren, **na te hebben vastgesteld dat het documentair dossier, net als de hoorzittingen, evenmin melding maakte van het bestaan van het idee, toch in dit land, van een rechtstreeks verkiezen van premiers of regeringen.**

c) Met opzet geef ik geen commentaar bij de verschillende (op velerlei gebied, meer dan interessante) tussenkomsten van de deskundigen tijdens de hoorzittingen (dat zou me veel te ver leiden), ondanks af en toe observaties van hunnentwege die in de richting neigen te gaan van sommige elementen die in dít verzoekschrift voorkomen.

d) Mijn "verzoekschriftaandacht" gaat enkel naar de standpunten van de fracties, trouwens samengebond in een synoptische tabel, de stelling indachtig "deskundigen stellen voor, politici beschikken". [*Er werden geen bijdragen ontvangen van de PVDA-PTB en DéFI fracties*]

En ook naar de geannoteerde bibliografie in het *Documentair Dossier*.

da) Anders gezegd, ik hoef hier bv geen bijkomende commentaar leveren bij wat de heer Patrick Dumont liet noteren onderaan blz. 18 van het verslag, onder "Mogelijke hervormingen".

"De versnippering van het politieke landschap, de belangrijkste oorzaak van aanslepende coalitievormingen, vraagt om een uitgebreide en grondige denkoefening en debat over het huidige kiesstelsel en over wat moet worden verstaan onder vertegenwoordiging en efficiëntie."

db) Ook kan ik mij aansluiten bij een Commissielid wanneer hij op blz. 27 de heer Walgrave citeert "dat maatregelen dienen in te werken op oorzaken in plaats van op gevolgen". Met als concreet voorbeeld: "De formele beperking van de tijd die onderhandelaars krijgen om een regering te vormen, zoals in Israël en Spanje, grijpt in op het symptoom in plaats van op de ziekte."

4.7.1.2. Het meerderheidsstelsel (als kiesstelsel bij de Kamerverkiezingen) is onder de Commissieleden nimmer echt ter sprake gekomen, ook niet als onrechtstreeks middel om vlotter tot een regeringsvorming te kunnen overgaan.

a) Blijkbaar heeft niemand onder hen zich de moeite getroost om inspiratie te halen bij een (meer recent) essay dat het Itinera Instituut in 2020 heeft gepubliceerd en dat "de vermetele ambitie [had, en nog steeds heeft, veronderstel ik] om onze beleidsverantwoordelijken en opinie makers deugdelijke spelregels aan te reiken, middels zeven institutionele hervormingen".

b) De eerste voorgestelde hervorming gold de herinvoering van een meerderheidskiesstelsel voor de Kamer. Het essay stond trouwens als bijna enige bron vermeld in het *Documentair Dossier* onder het trefwoord " *Modification du système électoral – Wijziging van het kiesstelsel* ":

* Convent Ch., Pleidooi voor politieke renovatie, Itinera, september 2020, p. 9-13, nog steeds te lezen via [Pleidooi-voor-Politieke-Renovatie-1.pdf \(itinera.team\)](#)

[wat de auteur evenwel vergat aan te halen, is de ware politieke reden(en) waarom een politieke meerderheid destijds – gelet op de voor katholieken en liberalen tegenvallende resultaten van het in 1893 ingevoerde meervoudig stemrecht - naar een evenredigheidsstelsel is overgestapt, en er meteen ook de opkomstplicht heeft aan toegevoegd]

c) Dit verzoekschrift gaat ook ten volle voor de absolute versie van dit stelsel, zowel bij parlamentsverkiezingen – die dan sowieso wel plaatsvinden in evenveel kieskringen als er zetels te verdelen zijn – als n.a.v. regeringsverkiezingen, ditmaal binnen een federale kieskring.

4.7.1.3. Er wordt evenwel gekozen voor een **vernieuwende** variant om niet nodeloos een tweede stemronde te moeten inschakelen: het in 1976 opgeborgen bontstemmen (panacheren) wordt bovengehaald. Volgens de tabel heeft één partij daar aandacht voor, **Les Engagés**: “Meervoudige stem toestaan/verplichten”.

4.7.1.4. Hoe kon het anders (dankzij o.a. <https://rethinkingbelgium.eu/het-re-bel-initiatief/>), ook een federale kieskring genoot de aandacht van meer dan één fractie (**MR, OpenVld en Les Engagés**), maar enkel dienstig voor parlamentsverkiezingen.

Naar mijn oordeel een individualistisch gedoe dat enkel grootheidswaanzin ten goede kan komen. Een soort flinterdunne en vluchtige “fastfooddemocratie”.

In dit verzoekschrift laat ik de federale kieskring wel zijn gang gaan, maar dan wel voor regeringsverkiezingen in ploegverband (nadat ploegkandidaten eerst hun brevet in een kleine kieskring hebben behaald in de vorm van een parlamentszetel).

4.7.1.5. Eén fractie ziet heil in een “politieke **reflectie** over de hoogte van de kiesdrempel” (**MR**). Voluit (blz.211), *zou ook helpen om de versnippering van het politieke landschap beter te begrijpen.* Wat ik niet heb begrepen.

4.7.1.6. De versnippering van het politieke landschap wordt door 6 van de 9 fracties aangestipt als knelpunt bij de regeringsvorming of als oorzaak voor een lang aanslepende regeringsvorming (**N-VA, Ecolo/Groen, cd&v, PS, MR, Les Engagés**) zonder de daarbij volgende vragen met mekaar in verband te brengen (en, belangrijk, voor elk eerst een duurzaam antwoord te vinden):

a) of het sinds 1900 bestaande proportioneel kiesstelsel niet aan de basis zou liggen van de versnippering van dat landschap: enkel **Ecolo/Groen** vermeldt in mineur weliswaar “**Reflectie** over kiesstelsel” als faciliterend mechanisme, maar in zijn geheel aangehaald (op blz. 193), dient m.i. vastgesteld dat het eerder om een vlucht vooruit gaat: *“bijvoorbeeld met ook een voorbereidende rol voor een burgerpanel of een gemengde commissie met zowel gelote burgers als verkozenen.”;*

[De voorkeur van die fractie om het bestaande kiesstelsel fundamenteel ongemoeid te laten (en zeker om buiten het huidige orthodoxe denkraam stappen te ondernemen zoals het organiseren van regeringsverkiezingen) komt beter tot uiting op blz. 203: *“In hoofdzaak en in aansluiting op de antwoorden op de eerste vraag is het zinvol erop te wijzen dat het grondwets- en wetgevingskader wellicht niet de belangrijkste reden is voor de moeizame federale regeringsvorming.”;*

b) of een versnipperd politiek landschap nu eenmaal niet de weerspiegeling is (dient te zijn) van wat er in de maatschappij leeft, wel wetende (of toch in de veronderstelling dit te weten) dat niet alle kiezers noodzakelijkerwijze een partij uitkiezen op basis van hun programma of het door hen aangeboden politiek personeel, maar gewoonweg een proteststem uitbrengen voor “flankpartijen” , en dus tegen partijen die potentieel aan de macht kunnen komen, lees een regering kunnen vormen [*dankzij huidige niet-openbaar partij-oligarchensysteem, noot van de indiener*]

(**PS**: radicalisering politieke veld; **Les Engagés**: toenemend electoraal gewicht van partijen die buiten meerderheid worden gehouden of zich er zelf buiten houden; **Vooruit**: succes radicale populistische partijen die niet mogen of willen besturen);

c) hoe het komt dat het absentisme in stijgende lijn gaat; in 2019 keerden 1.387.171 kiezers de vertegenwoordigende democratie de rug toe of 16,98% van het kiezerskorps, wat in theorie neerkwam op iets meer dan het aantal stemmen dat de grootste partij in 2019 behaalde, goed voor 25 zetels;

d) of dat versnipperde landschap voor een deel niet te wijten is aan het verdwijnen van Belgisch nationale (federale) partijen, en dus aan het bestaan van eigen partijen in elke taalgemeenschap (een euvel waar bv Zwitserland niet mee te kampen heeft)

(**PS**: taalgroeprealiteit; **OpenVld**: conflictmodel tussen 2 taalgebieden (zogenaamde gedeelde publieke ruimte/democratisch deficit; **Les Engagés**: N/F-scheidingslijn tussen de partijen; **N-VA**: het naast elkaar bestaan van twee democratische samenlevingen; **VB**: 2 sterk uiteenlopende democratieën met verschillende politieke richtingen; **cd&v**: institutionele context en verschillend stemgedrag aan beide zijden van de taalgrens; **Vooruit**: opsplitsing nationale partijen);

da) wat op zijn beurt die versnippering nog doet toespitsen op institutionele herverkavelingsproblemen en vooral bij mogelijke uitwegen ervan: dat Vlaams-nationale fracties hiervoor aandacht vragen (zeker bij de gestelde vraag over oplossende mechanismen), zal niemand verwonderen:

N-VA, structurele oplossing: voortzetting federaliseringsproces -> confederalistische staat;

VB, structurele oplossing: onderscheiden landsdelen met volledige politieke, fiscale en constitutionele autonomie.

db) maar echter niet uitsluit dat vier andere fracties het samenvallen, sinds ruime tijd, van “het institutionele” bij bijna elke regeringsvorming, ook als een “hinder” ondervinden:

cd&v en Vooruit, koppeling met staatsvorming;

OpenVld, staatsvormingen vaak geïntegreerd in regeringsonderhandelingen;

Les Engagés, staatsvorming ter tafel.

4.7.1.7. Het verheugt mij te lezen dat enkele fracties met mij akkoord gaan en evenmin heil zien in samenvallende verkiezingen: **cd&v**, **N-VA** of wijzen op de negatieve gevolgen van gelijktijdige regeringsformaties: **Les Engagés**, **Vooruit**.

4.7.1.8 Op kousenvoeten komt het “verraad (bij regeringsvorming) van het gegeven woord (bij parlementsverkiezingen)” de synoptische lijst binnengewandeld. De fracties die het te berde brachten, gaven er wel een mooie draai aan: **Les Engagés**, moeilijke omschakeling van campagnemodus naar formatiemodus; **Ecolo/Groen**, moeilijke omschakeling campagnelogica naar regeerlogica.

De VB –fractie verwoordde dat “verraad” ietwat realistischer, ervan uitgaande dat de burgers enkel bij parlementsverkiezingen een keuze kunnen maken (en sowieso – nog niet – om een bepaalde regeringscoalitie goed te keuren): het niet vertegenwoordigen van de politieke keuzes van de burgers. *Op mijn manier heb ik die verplichte spreidstand al eerder onder woorden gebracht (zie 4.5.1).*

4.7.1.9. Welke mechanismen kunnen een vlotte regeringsvorming faciliteren, of zorgen voor een deblokkering? Het antwoord van de **Ecolo/Groen**-fractie luidt op blz. 203/204 onder meer als volgt: *De aandacht van de media, de kritische blik van de kiezer en het feit dat de onderhandelaars het algemeen belang nastreven, zorgen voor een niet te onderschatten externe druk.*

Antwoord vanop een andere planeet? Hoeft geen commentaar.

4.7.1.10. Ik moet eerlijk toegeven dat het standpunt van **Les Engagés** mij meer kon charmeren. Zeker hun uitgangspunt op blz. 218/219, alhoewel m.i. veel te mild uitgedrukt: *“Bij de burgers leeft het gevoel dat de gevormde coalitie, met haar programma, veel bepalender is voor hun leven dan de verkiezingsuitslag. Veel burgers hebben het gevoel dat ze niet bij die keuzes worden betrokken en zijn dan ook van oordeel dat hun stem zinloos is.*

Om de burgers te verzoenen met de politiek is het dus belangrijk dat zij een meer rechtstreekse invloed kunnen uitoefenen op de coalitiekeuzes, wat de regeringsvorming zou vergemakkelijken.”

Maar ook bij die fractie heeft men schrik om de begane paden voluit en schaamteloos te verlaten.

4.7.2. Terug naar het *Documentair Dossier*, ook om zich buiten België te begeven.

4.7.2.1. Het verblijf in **Zwitserland** zal van korte duur zijn (pp.231-233).

a) In het kadertje onder 4.7. (Verleden en heden) had ik reeds de rechtstreekse verkiezing van de Zwitserse Kantonregeringen gesignaleerd.

Het *Documentair Dossier* laat deze publiekrechtelijke gang van zaken evenwel onvermeld.

Toch ietwat verwonderlijk te noemen, ook al heeft het “slechts” de deelstaten aldaar tot voorwerp, want de Kamer hier zou onze federale entiteiten, en dan meer bepaald de Gemeenschappen, eveneens de

nodige constitutionele autonomie kunnen verlenen om eigen verkiezingsregels op te stellen (zie verzoekschrift 55/2022-2023/50b.)

b) Maar deze “vergetelheid” (gewild of ongewild) is tegelijkertijd wellicht te begrijpen: aandacht schenken aan een dergelijk simpel en Zwitsers nuchter **mechanisme van regeringsvorming** zou hier niet enkel afstevenen op (lang) communautair gekibbel maar – en eigenlijk fundamenteeler – ook op wat deskundige **Uyttendaele** “*de verkiezingspsychose van de Belgische politieke wereld*” noemt (blz.83). Voor de duidelijkheid laat ik hem verder aan het woord bij monde van de verslaggever: “ [...] *bang is om de burgers verkiezingen op te leggen. De burgers zouden niet mogen worden gestoord, laat staan dat ze meerdere keren per jaar de hert op zouden worden gestuurd om aan hun grondwettelijke verplichting te voldoen. [...] De Kamers werden niet ontbonden en tot elke prijs mochten geen twee verkiezingen in zes maanden plaatsvinden. De heer Uyttendaele vindt die aanpak uitermate veelzeggend voor wat hij een “democratische huiszwam” noemt, namelijk de angst van de politieke wereld voor verkiezingen, voor de resultaten ervan en voor de vermeende hinder die zij de burgers berokkenen. Alsof de democratie moet toezien op het comfort en de luiheid van het volk.*”

c) De redenen waarom dit verkiezingsprocédé (dat al bestond vooraleer de Zwitserse Confederatie in een Federale Staat is veranderd) niet in aanmerking werd genomen om ook de “Bondsraad” samen te stellen, is via het *Documentair Dossier* niet werkelijk te achterhalen.

Ik beperk mij gemakshalve dan ook tot het overnemen van volgende informatieve passage:

De 7 zetels van de regering worden sinds 1959 volgens de vaste formule 2-2-2-1 onder de 4 belangrijkste partijen in het parlement verdeeld. Deze magische formule heeft geen (grond)wettelijke basis, maar is een ongeschreven regel.

De Zwitserse bevolking heeft al drie keer gestemd over de rechtstreekse verkiezing van de Bondsraad door het Zwitserse volk (in 1900, 1942 en 2013). Telkens stemden het volk en de kantons tegen. Een verkiezing door het volk is ook herhaaldelijk voorgesteld in het Parlement, maar elk van deze voorstellen werd verworpen.

d) Deze verklaringen vroegen om nadere opheldering, vooral de verwerping in 2013, na het invoeren van “*la formule magique*”.

Een algemene indruk over pro en contra is terug te vinden op

https://fr.wikipedia.org/wiki/Initiative_populaire_%C2%AB_%C3%89lection_du_Conseil_f%C3%A9d%C3%A9ral_par_le_peuple_%C2%BB

da) Bij nadere beschouwing is die verwerping naar mijn oordeel **gegrond** te noemen.

Het idee van rechtstreekse verkiezing is daarom echter niet te verwerpen, wel de gekozen formule ervan: het verkiezen van elk regeringslid afzonderlijk.

De argumenten contra, aangehaald op de “wikipedia-webpagina” van zo net, zouden logischerwijze niet meer gelden wanneer **volledige regeringsploegen** de inzet zouden worden, dus bij regeringsverkiezingen zoals in dit verzoekschrift voorgesteld.

e) Diezelfde webpagina laat echter meer dan vermoeden dat ook voor Kantonale Regeringen de leden ieder individueel zouden worden verkozen.

In dat geval kan mijn eigen voorstel – spijtig genoeg – niet bogen op een al ettelijke decennia oude realiteit uit een land dat door velen inzake democratie-beleving hoog ingeschat wordt.

Wat hierboven onder a) gemeld werd, dient dan ook in die zin gerelativeerd te worden.

4.7.2.2. De weliswaar mislukte pogingen, in **Israël**, om de Premier aldaar rechtstreeks te verkiezen, zijn een tweede buitenlands voorbeeld dat evenmin navolging verdient.

a) Toch hadden ze in het *Documentair Dossier* (pp.250-255) – al was het maar omwille van het bewijs contra – wel om die reden mogen vermeld worden. Dat zulks niet gebeurde, heeft alles te maken – denk ik - met de opgenomen bibliografie: de titels gaan niet verder terug dan tot 2010.

b) Ook al betrof het mislukte pogingen, toch zijn ze het vermelden waard. **Voor het eerst ter wereld zou een premier rechtstreeks verkozen worden.** Omdat met een evenredig kiesstelsel voor

parlementsverkiezingen regeringscoalities telkens een kort leven beschoren waren, werden er in 1992 directe premiersverkiezingen ingevoerd. Zodat in 1996, 1999 en 2001 de premier direct werd gekozen. In 2001 werd dit systeem evenwel afgeschaft.

c) Voor wie interesse heeft in dit verhaal durf ik de scriptie van Pieter Vanheuverzwijn aanbevelen: *“De rechtstreekse Premierverkiezing in Israël in 1996 en 1999 met een analyse van de campagnes”*, Academiejaar: 2003-2004 (KUL), Promotor: Prof. Dr. B. Maddens; Verslaggever: Prof. Dr. W. Dewachter. Beschikbaar via http://www.ethesis.net/israel_premier/israel_verkiezing_inhoud.htm

De volledige scriptie lezen, hoeft niet: u kan zich beperken tot het hoofdstuk 2, *“De electorale hervorming”*.

Op het einde van zijn scriptie (Algemeen besluit) kan u lezen waarom, volgens Vanheuverzwijn, het experiment een fiasco werd.

ca) Ook zijn promotor, Bart Maddens, kwam tot hetzelfde besluit in een vroeger artikel dat in Res Publica verscheen, *‘De rechtstreekse verkiezing van de premier : een vergelijkende analyse.’* / Maddens (2000/4) [Maddens | De rechtstreekse verkiezing van de premier : een vergelijkende analyse | Res Publica \(ugent.be\)](http://www.respublica.ugent.be/De_rechtstreekse_verkiezing_van_de_premier:_een_vergelijkende_analyse/)

In 2000 neemt Maddens zeker geen strijdbaar standpunt in. Hij vergelijkt in zijn analyse diverse voorstellen, ook die van Dewachter (al een pluspunt op zichzelf). Toch dienen deze vergelijkingen vooral om te weten te komen of de voorstellen nu eerder bij een presidentieel dan bij een parlementair regime horen.

cb) Maddens trekt uit het mislukken van het project in Israël wel al één belangrijk besluit: mogelijke verkiezingen van een premier dienen op één of andere wijze met parlementsverkiezingen verbonden te worden (blz.426). Dewachter gaat met zijn voorstel van 1998 nog verder: bij hem gaat het om de verkiezing van een voltallige regering, zonder enige bemoeienis van het parlement.

cc) Van enige inmenging van de Knesset was er ook geen sprake in de modellen die oorspronkelijk waren voorzien. Maar, ik citeer Maddens, *“ Als gevolg van de investituurvereiste is de premier van meet af aan sterk afhankelijk van het Parlement en wordt zijn of haar positie als rechtstreeks door de kiezer gelegitimeerde regeringsleider ondergraven “*.

4.7.2.3. Is er in België dan nooit aandacht geweest vanwege de politieke wereld voor de eigen verdere democratisering, buiten het Voorstel van Bijzondere wet van 2 mei 1994 tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen betreffende de rechtstreekse verkiezing van de voorzitter van de Gewest- en Gemeenschapsregeringen, <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/48/1420/48K1420001.pdf> ?

a) Toch wel, bv. de tijd van een langere zomervakantieliefde die vooral blauw kleurde. Ere wie ere toekomt, ook al heeft de machtsverwerving van 1999 door paars-groen die kalverliefde de das omgedaan.

Ik haal mijn eerste informatie hoofdzakelijk bij Madden’s vergelijkende analyse van 2000, blz.405 en 406, voetnoten inbegrepen.

b) Eerst nog in twijfel over de keuze tussen het [*herinvoeren, denk aan 1900*] invoeren van een meerderheidsstelsel dan wel de rechtstreekse premierverkiezing als beste middel om de burger meer greep te laten krijgen op de regeringsvorming, kiest de toenmalige VLD uiteindelijk voor de tweede optie (*Ons land kan beter*. VLD-programma voor de verkiezingen van 13 juni 1999, blz. 74).

c) Volledigheidshalve toch melden dat Maddens aanstipte dat het VU-ID-programma voor 1999 (*Samen Vernieuwen*) iets concreter was en in de organisatie van een tweede stemronde voorzag voor de regeringsleider, kort na de verkiezing van het Parlement, waarbij de kandidaat-regeringsleiders zich met een voorstel van meerderheidsvorming aan de kiezers zouden presenteren. Een voorstel dat duidelijk geïnspireerd was op wat Dewachter in zijn ‘ontwerp van political engineering’ van 1998 voorzag.

d) In het Vlaams Parlement vond er eerder al een overleg plaats over de verfijning van de democratie, onder de leiding van de toenmalige voorzitter van dat parlement, Norbert de Batselier.

In het eindverslag van dat overleg, van 9.7.1997 stond als resultaat voor het aspect “Regeringsvorming en rechtstreekse verkiezing van de minister-president” echter genoteerd: “Hierover is geen akkoord bereikt”.

e) Enkele liberale uitlatingen die de pers in 1998 gehaald hadden bij het warmdraaien voor de verkiezingen van 1999, zijn de moeite waarde om nu nog aangehaald worden.

ea) In *De Morgen* van 9 februari, staat er onder de kop **VLD laat hele regering rechtstreeks verkiezen: Niet enkel de regeringsleiders en burgemeesters, maar de volledige regeringsploeg moet in de toekomst rechtstreeks verkozen worden. Dat zei VLD-voorzitter Guy Verhofstadt zaterdagmiddag in Tongeren aan het slot van de partijstudiedag 'De burger beslist'. Partijvoorzitter Verhofstadt schaarst zich achter het voorstel van professor De Wachter tot rechtstreekse verkiezing van de burgemeesters, de Vlaamse minister-president en de federale premier. Hij wil dit echter meteen uitbreiden tot de hele regeringsploeg.**

eb) In het najaar, laat *De Standaard* van 15 oktober 1998, de fractievoorzitter André Denys aan het woord, onder een ietwat gelijkaardige hoofding, **Laat regeringsleider kiezen door het volk.**

Zonder schijnheilig te doen en te zeggen dat alle partij-invloed uitgeschakeld moet worden, heeft de partij het voorstel over de rechtstreekse verkiezing van de regeringsleider uitgewerkt, waardoor de balans meer in evenwicht gebracht wordt ten gunste van de invloed van de kiezer en van het hoofd van de regering.

Bij de rechtstreekse verkiezing van de eerste minister of de minister-president zal het nog steeds de partij zijn die de kandidaat zal voorstellen, maar zullen uiteindelijk de kiezers het laatste woord hebben. Natuurlijk zal de regeringsleider hierover opnieuw de coalitiepartijen raadplegen, maar vanuit een totaal ander perspectief. Gelegitimeerd worden door de bevolking versterkt de positie van het regeringshoofd enorm.

Het is onjuist te beweren dat deze „presidentiële” aanpak ten koste gaat van de sterkte van het parlement. Het tegendeel is waar.

Het parlement puurt zijn kracht niet uit het aanduiden van een regeringsploeg zoals dit formeel in het Vlaams Parlement gebeurt.

De kracht van een parlement hangt af van de omvang van bevoegdheden en van de graad van onafhankelijkheid tegenover de regering.

De rechtstreekse verkiezing betekent ook een enorme bonus voor de invloed van de burger op de politiek. Vooral als deze rechtstreekse verkiezing gelijktijdig gekoppeld wordt aan de verkiezing van het parlement.

ec) Ik laat hem verder aan het woord, er wel op wijzend dat het de ‘paars-groene’ regering Verhofstadt I (na de dioxinecrisis) was die provinciale kieskringen heeft ingevoerd (behalve voor BHV) alsmede een kiesdrempel van 5%, en de senaat in zijn toenmalige vorm met ingang van de verkiezingen van 2014 heeft afgeschaft.

Maar impact op het partijgedrag bij de regeringssamenstelling heeft hij [de burger] geenszins. Door ons voorstel krijgt hij directe invloed, zodat een koppeling tussen beide leidt tot een perfecte balans tussen representativiteit en electorale efficiëntie. Dit voorstel biedt tevens een oplossing voor de discussie van de kiesomschrijving. In de meeste partijen zijn er voor- en tegenstanders van het verruimen van de kiesomschrijving tot het hele Vlaamse grondgebied. Persoonlijk ben ik daar geen voorstander van omdat de afstand tussen de gekozenen groter zal worden en de macht van de centrale partijbureaus onbeperkt wordt.

Maar ik besef ook zeer goed dat door deze stelling de Vlaming beperkt wordt in zijn keuze van personen. Hij kan, buiten de senaatsverkiezingen, alleen kiezen voor die figuren die in zijn kiesarrondissement kandidaat zijn.

Door de kandidaten voor de rechtstreekse verkiezingen van regeringsleider verkiesbaar te stellen in heel Vlaanderen, kunnen beide opties perfect met elkaar verzoend worden. Een krachtiger bestuur dank zij een door de bevolking gelegitimeerd regeringshoofd is, samen met een representatief en onafhankelijk parlement, de grootste waarborg opdat het algemeen belang niet doorkruist zou worden door het eng partijbelang, zoals dit het geval is geweest bij de recente regeringswissel.

ed) Het volstaat in de uitleg van Denys van 26 jaar geleden “regeringsleider” door kortweg “regering” te vervangen, en u hebt de essentie van wat ik met mijn verzoekschrift voor ogen heb. Enkel het panacheren, tussentijdse parlementsverkiezingen en het uitdrukkelijk aanwenden van één zetel per kieskring (of één kieskring voor elke zetel) ontbraken.

4.8. Regering contra Parlement in zijn geheel.

4.8.1. Een Regering is er om te besturen, bij voorkeur eendrachtig. Want besturen vergt daadkracht, transparantie, duidelijkheid, orde, ... En vraagt mijns inziens bovenal legitimiteit omwille van de hoofdroel die haar mettertijd (**de redenen waarom, hoeven bij dezer niet aangehaald te worden, de vaststelling volstaat**) in de schoot werd geworpen, ten nadele van het Parlement.

Theoretisch kon elke tot op heden gevormde regering, ook een coalitieregering, aan al die eisen voldoen. Behalve aan die van legitimiteit.

4.8.2. Een Parlement is er om het bestuur van een Regering te controleren. En om als wetgever op te treden, evenals de Regering.

Daarbij zou elke politieke fractie best gebruik maken van de maatschappijvisie waarop haar bestaan stoelt en waarvoor ze het vertrouwen van bepaalde segmenten van de bevolking heeft gekregen. En dan liefst met verkiezingen waarbij kandidaten (en nadien verkozenen) zo dicht mogelijk bij de burgers staan, ook ruimtelijk.

a) Een Parlement (dan wel in zijn geheel, zonder onderscheid tussen meerderheid en oppositie) betekent dus in se onduidelijkheid en een geordende wanorde. Want de parlementsleden vertolken de nagalm van de diversiteit van meningen onder de bevolking. En die meningen zijn minder standvastig geworden. Net als hun consumptiegedrag.

b) Zeker als vele mensen meer en meer hun gemeenschapshouvast aan kwijtraken zijn en zich op (door) media verlaten (laten strikken), raken meningen gemakkelijker op den dool, worden die nog onstandvastiger, nog wispelturiger. Het ongenoegen blijft groeien. Dat kan best geen vijf jaar blijven aanzwellen tot de volgende verkiezingen waarbij de kiezer opnieuw (geen) gelijk zal krijgen. Een waarachtige uitlaatklep moet korter bij in het verschiep liggen: **tussentijdse** parlementsverkiezingen kunnen een toeverlaat worden (**zie verderop**).

4.8.3. Er dient dus op zoek gegaan naar een legitiem middel om de vanzelfsprekende tegenstellingen tussen Regering en Parlement (het ganse parlement wel te verstaan) niet met mekaar te verzoenen (onmogelijk), wel te overbruggen: door het volk ook Regeringen rechtstreeks te laten verkiezen, zonder gekonkelfoes vanwege partijvoorzitters en hun partijtop.

En een koppeling te maken tussen Regering en Parlement door een bindmiddel te vinden: enkel verkozen parlementsleden als regeringsleden in aanmerking te laten komen, en ze nadien ook als parlementsleden verder te laten zetelen.

4.8.3.1. Er komt dus een einde aan de macht van de politieke oligarchen (de partijvoorzitters en hun omgeving) om ook witte konijnen van buiten de Kamer als federale ministers uit hun hoeden te toveren.

[In de huidige federale regering maken ze zeker geen kleine minderheid uit: de Vice-eerste-ministers Dermagne, Van Peteghem, Vandenbroucke, De Sutter en Van Tigchelt ; de Ministers Lalieux, Verlinden, Lahbib en Gennez. En voor vier van de vijf Staatssecretarissen is zulks eveneens het geval.

In Le Soir van 23 december 2023 liet de Vice-eersteminister en Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid [in 2024 lijsttrekker voor de Kamer in Vlaams-Brabant] het volgende noteren tijdens een vraaggesprek:

« D'un point de vue démocratique, je dois me représenter » ... « On ne peut pas être responsable d'un tel domaine et puis ne pas se présenter. »
... « Si les résultats rendent possible une participation de Vooruit, si la présidente de mon parti trouve intéressant d'avoir de nouveau la responsabilité des soins de santé, et si elle juge que je suis peut-être indiqué pour faire ça... moi, je suis preneur. »

Ik parafraseer het begin van zijn verklaring ietwat op mijn manier: “ Vanuit een in dit land geldend democratisch oogpunt was het in 2019 niet nodig dat ik mij voor de Kamer kandidaat stelde om minister te kunnen worden. Nu ik sinds mijn ministerschap (2020) regelmatig op de buis en in het nieuws kom, maakt mijn partij met mezelf als lijsttrekker veel meer kans op stemmenwinst. De overige 14 kandidaten in Vlaams-Brabant hebben daar geen problemen mee. Zeker niet de kandidaat op de eerste opvolgersplaats. “

De rest van zijn motivering is oude koek.]

4.8.3.2. Als die verkozen Regering er niks van terecht brengt, kunnen de kiezers er de partijen en hun voorzitters niet meer verantwoordelijk voor stellen. Eigen schuld, dikke bult, als leerschool. Of filosofischer, in de taal van Albert Camus (*La Chute*) uitgedrukt, “*Quand nous serons tous coupables, ce sera la démocratie*”.

4.8.4. Tegenover de verkozen Regering staat er geen verdeeld Parlement meer (*het onderscheid tussen meerderheid en oppositie heeft geen zin meer, ik herhaal het tot vervelens toe*) aangezien de “Natie” zich ook uitgesproken heeft over de keuze van een tijdelijke (bv. voor 6 jaren regerende) Uitvoerende Macht. Alle fracties, alle parlementsleden, zonder onderscheid, zijn hun eigen meester in het parlementaire halffrond. Ook wat hun houding ten overstaan van de werkzaamheden van de Regering aangaat.

4.8.4.1. Een eerste kleine parenthesis dringt zich nu al in vraagvorm op.

Zullen in geval van een door de kiezers verkozen coalitieregering ook de parlementsleden van een politieke fractie die mede deel uitmaakt van de regerende coalitie hun controlebevoegdheid ten volle laten gelden, of nog krachtiger ontvouwd, zelfs ten overstaan van een regeringslid van de eigen partij? Thans doen dergelijke, eerder op een gespleten geestesleven gestoelde situaties zich voor met de regelmatigheid van een klok, zonder dat een haan uit die fractie er naar kraait. Of zonder dat de media er nog aanstoot aan nemen. Enkel de (weinig?!) burgers die rechtstreeks (zonder bemiddeling van de media) de parlementaire debatten volgen, zal het kunnen opvallen.

Om dergelijke schizofrene aandoeningen te vermijden, zouden partijen uiteraard – want ze zullen dan in een meerderheidsstelsel toeven, zowel bij parlements- als voor regeringsverkiezingen – zuiver voor éénpartijregeringen kunnen opteren. Federaal dan eerder voor “éénpartijfamilieregeringen” om te kunnen voldoen aan artikel 99, tweede lid van de Grondwet: *De Eerste Minister eventueel uitgezonderd, telt de Ministerraad evenveel Nederlandstalige als Franstalige ministers.*

[Of het huidige regime zou de euvele moed opbrengen om van alle federale ministers actieve tweetaligheid te vereisen.]

Of gaat België voor iets bijzonders zorgen, enig in zijn soort in een parlementaire democratie: een grondig verschil maken/veroorloven tussen besturen van een verkozen Regering en het controleren ervan door een voltallig Parlement, zonder aanzien des persoons?

4.8.4.2. Een tweede parenthesis ingeval kiezers uit verschillende regeringscoalities zullen (zouden) kunnen kiezen. Dus geen coalities moeten ondergaan, zoals thans het geval is. Zeker niet de kiezers die voor de respectieve coalitiepartners (bij de parlementsverkiezingen) hun voorkeur hebben uitgebracht.

a) Partijen (of andere deelnemende lijsten die vooraf parlementszetels veroverd hebben) kunnen op generlei manier in hun vrijheid beknot worden om al dan niet in kartelvorm of in coalitie aan regeringsverkiezingen mee te doen. De appreciatie van hun keuze ligt in de handen van de kiezers.

b) Ofwel bieden ze de mogelijkheid een zo duidelijk mogelijke steun te krijgen om wat ze diezelfde kiezers bij de parlementsverkiezingen beloofd hadden, m.a.w. hun programma voor 100% in regeringsbeleid trachten om te zetten.

c) Of, zo een partij van oordeel is dat haar bij de parlementsverkiezingen beoogde maatschappijvisie niet in één klap of op korte termijn vorm kan gegeven worden, kan ze er voor opteren deze visie stapsgewijze uit te stippelen met de steun van (een) al dan niet gelijkgezinde partij(en) door middel van een aan de kiezers voorgestelde regeringscoalitie.

d) Ik denk dat vele kiezers de duidelijkheid van elk van deze vooraf aangekondigde formules meer op prijs zullen stellen dan de vage warboel die ze nu, en al sinds vele decennia, na de parlementsverkiezingen voorgeschoteld krijgen.

e) Een dergelijke keuze geldt uiteraard voor elke partij, ook voor partijen die aan de flanken opereren, de extremen, de zweeppartijen, de “populisten”,

ea) Geef dus **ook** dergelijke partijen een kans om in een regeringsmeerderheid te treden, in plaats van er constant over te speculeren (te mekkeren).

Meer nog, geef ze de kans om als enige partij de Regering uit te maken. En indien één van dergelijke Regeringen het fiat krijgt van een meerderheid middels Regeringsverkiezingen, wacht dan de eerstvolgende stembusgang af om te kunnen vaststellen of hun radicaal beleid nog steeds een meerderheid zal kunnen bekoren of, integendeel, slechts een relatief korte nare droom zal geweest zijn.

eb) Al sinds meerdere maanden gaan de speculaties (de peilingen) hun gang over de kans die het Vlaams Belang maakt om in juni 2024 als grootste partij uit de Vlaamse stembusgang te komen, en aldus eerst aan de beurt komt om een Vlaamse Regering op de been te krijgen. Het is ook de uitgesproken wens van die partij om de grootste partij in dat Parlement te worden.

ec) Laten we elkaar geen Mietje noemen. Een dergelijke verkiezingsuitslag voor het Vlaams Parlement zal meer dan waarschijnlijk invloed hebben op de federale regeringsonderhandelingen.

Toch zoals deze van oudsher zijn geconcipeerd. En in juni 2024 buitendien nog eens samenvallen.

f) Met de onder de taalgrens als extreem bestempelde partij, de PVDA/PTB, zal het denkkelijk niet zo'n vaart lopen. Die wenst – zo de uitslag in oktober 2024 haar gunstig is - enkel in bepaalde gemeenten van de uitvoerende macht deel uit te maken.

Dat bevestigde toch de vroegere voorzitter, Peter Mertens, tijdens het ontbijtgesprek van zaterdag 6 januari 2024 in "De ochtend" op Radio 1 met journalist Michaël Van Droogenbroeck.

"Met [de verhoopte] 10 procent gaan wij op dit moment niet wegen in een Vlaamse regering. Wij hebben op dit moment niet de ambitie om deel te nemen aan een Vlaamse of federale regering", klonk het.

"Wij gaan de stap niet overslaan om eerst bij de lokale verkiezingen in verschillende steden en gemeenten te proberen deel te nemen aan het beleid. Die stap heeft elke partij gezet en dat zullen wij ook doen."

4.8.5. Aangezien alle kandidaten-Regeringsleden vooraf als Kamerlid dienen verkozen te zijn geweest en er geen onderscheid meer hoeft gemaakt tussen parlementsleden van de oppositie en die van meerderheid omwille van de rechtstreekse verkiezing van de Regeringsleden, hoeven ze - eens als lid van een Regeringsploeg verkozen - geen ontslag meer te nemen als parlements lid.

Door geen ontslag te moeten nemen, zijn ze automatisch "onderworpen" - net als hun collega's parlementsleden zonder regeringsfunctie - aan tussentijdse parlementsverkiezingen zo hun uitgelote kieskring aan de beurt komt.

Vanzelfsprekend zal hun regeringswerk door middel van deze parlementsverkiezingen aan den tand worden gevoeld.

En ingeval van niet-herverkiezing als Kamerlid, zijn ze sowieso ook hun zitje in de Regering kwijt.

Zie verderop voor meer details.

4.9. België een politiek laboratorium, een politiek experiment waard(ig)?

4.9.1. In september 2023 heeft Eerste-Minister De Croo zich ver van huis, in New-York, in milde erotische termen uitgedrukt over de komende federale regeringsvorming. Toch als ik het artikel van Wouter Verschelden mag aanhalen: *"Waarom telkens een paringsdans die maanden duurt, en waarin heel veel gedanst wordt, maar weinig gepaard?"*

De Premier was er niet mee eens dat een regering vormen bij ons altijd zo lang moe(s)t duren.

"Alles hangt af van de uitslag van de verkiezingen, maar op een paar maanden moet je dat toch kunnen doen?"

En over een mogelijke nieuwe staatsvorming: *"Die zware institutionele discussie waar sommigen zich nu al voor klaar willen maken, om van België een politiek laboratorium maken, daar ben ik het echt niet mee eens. Waarom zou ons land een politiek experiment moeten worden?"*

4.9.2. Laat ons beschouwingen die, op basis van aannames, verder gaan dan wat feitelijk of logisch bewijsbaar is, hier eens achterwege laten. Alsook zware en diepgaande institutionele discussies.

4.9.2.1. Er wordt dit land dikwijls zijn politiek federaal labyrint verweten. Wellicht terecht. Maar dat laat ik in dít verzoekschrift in het midden. Behalve dat ik van mening ben dat Vlaamse Regeringsverkiezingen het middel bij uitstek zouden kunnen vormen (beter dan Vlaamse Parlementsverkiezingen, ook die met een meerderheidsstelsel zoals voorgesteld) om bij de kiesgerechtigden het gewicht tussen de aanhangers van onafhankelijkheid, federalisme, (oneigenlijk) confederalisme en van unitarisme van mekaar te kunnen onderscheiden.

Voor veel mensen in dit land is de organisatie van hun staat echter een beetje zoals de spelregels van een gezelschapsspel: saai om te lezen maar onontbeerlijk om het spel te kunnen meespelen.

4.9.2.2. 'Elk nadeel heb zijn voordeel' .

Deze uitlating geldt ook voor het Belgisch federalisme. **Want de in en voor dit land uitgekozen formule verschaft zijn politici en politieke wetenschappers wel een enig vooruitzicht om van dit land werkelijk een politiek laboratorium, een politiek experiment te maken.**

Het kan de op een meestal nog steeds 19^e eeuwse leest geschoeide Europese parlementaire democratie enkel ten goede komen.

4.9.3. Daar waar in de zuivere en toegepaste natuurwetenschappen, proeven in laboratoria (meestal tussen vier muren) oneindig dikwijls na mekaar kunnen (en moeten) worden uitgetest, kan je met politieke stelsels (lees ook, kiessystemen), deel uitmakend van de politieke wetenschappen (een menswetenschap), niet zomaar beginnen te experimenteren door in éénzelfde staat verschillende kiesstelsels in tijd na mekaar uit te proberen om die dan zowel op hun democratische waarde als op hun uitvoerbaarheid te toetsen of te vergelijken.

4.9.3.1. De verschillende laboproeven (kiesstelsels in dit geval) worden integendeel best tegelijkertijd op hun verdiensten (en hun gebreken en leemtes) beoordeeld. En wellicht bij voorkeur op meer dan één verkiezingsmomentum en tijdens meer dan één legislatuur.

a) De concrete proefcombinatiemogelijkheden zijn niet oneindig in dit land, maar toch ruim meervoudig aanwezig.

b) Om er maar ééntje te noemen. De federale wetgever zorgt ervoor dat de constitutieve autonomie van de drie Gemeenschappen dermate wordt uitgebreid dat ze ieder hun eigen kiesstelsel mogen uittesten. Wensen ze het alle drie bij het oude te houden (evenredig kiesstelsel met opvolgers, provinciale kieskringen, regeringsvorming door de politieke oligarchen, ...), dan zou de federale wetgever het initiatief kunnen nemen om bv reeds minstens rechtstreekse federale Regeringsverkiezingen mogelijk te maken.

4.10. De betrekkelijkheid van een meerderheid.

4.10.1. Ook een absolute meerderheid (bv. 50+1) kan als een relatieve waargenomen of aangevoeld worden. Zeker als de minderheid, net als de meerderheid, een stevig en aaneengesloten geheel van de kiezers uitmaakt, in dit geval 50-1.

Toch waant een dergelijke meerderheidsvertegenwoordiging zich gemachtigd regelmatig verstrekkende wijzigingen in de maatschappelijke relaties door te voeren.

Met veel kans op een jojo-regeringsbeleid, eens andere meerderheden telkens aan de macht komen. De sterkte van politieke duidelijkheid is meteen ook de zwakte van dit politiek meerderheidsstelsel in geval het in een tweepartijstelsel zou uitmonden waarin slechts twee grote politieke formaties het electoraal veld domineren.

4.10.2. Een absolute meerderheid betekent meer dan een loutere wiskundige optelling van meerdere minderheden, gebiologeerd door het halen van minstens 76 zetels in het geval van de Kamer.

4.10.2.1. Zeker als elke bij het begin van de electorale strijd (met als doel het behalen van zoveel mogelijk Kamerzetels, wel wetende dat het veroveren van 76 zetels een luchtspiegeling is) elke bestaande minderheid er geen flauw idee van heeft met welke andere minderheid of - bij meer hachelijke verkiezingsuitslagen – met hoeveel andere minderheden ze moeten aaneensluiten om in een regeringscoalitie elk hun electoraal programma (groten)deels te moeten verloochenen.

4.10.2.2. Met bovenop de kans dat zetels winnende partijen van de regeringscoalitie kunnen worden uitgesloten .

Terwijl dat zetels verliezende partijen nog steeds van de partij kunnen zijn om een (steeds slinkende) regeringsmeerderheid mogelijk te maken.

Waarbij dan de kans bestaat dat een nieuwe bijkomende minderheid moet bereid gevonden worden om van de oudere meerderheid noodgedwongen te moeten deel uitmaken.

Tot wanneer niet de kans, maar de bijna-zekerheid opduikt dat steeds zetels verliezende partijen (o.a. dankzij de steeds maar aangroeiende regeringscoalities) voor een patsituatie komen te staan.

4.10.3. Gedurende gans die tijd van absolute coalitiemeerderheidsregeringen hebben die regeringen symptomen bestrijdende compromissen in een overvloed van na te leven regels gegoten. Die zouden we met zijn allen, weliswaar dikwijls ieder à la carte, moeten blijven naleven.

4.10.4. Het kan ook anders, en beter, denk ik.

Of de Hertog van Mantua het nog steeds bij het rechte eind heeft met zijn canzone in Rigoletto van Verdi, “la donna è mobile”, laat ik als ongevraagd in het midden.

Dat integendeel “la voce del popolo”, de stem van het volk allengs maar wispelturiger is geworden, staat wel als een paal boven water.

4.10.4.1. Die wispelturigheid is grotendeels aangespoord door een steeds groeiende afkeer van “de politiek” zoals die door de top van de politieke partijen ten tonele wordt gevoerd (ook soms letterlijk). Het zal – me dunkt - een lang en **volgehouden** inspanning vergen van “roeren omgooien” en van “het doen ingang vinden van de praktijk van een andersoortige democratie” vooraleer enige gezonde standvastigheid (best gepaard gaande met het behoud zo niet het aanzwengelen van oordelende politieke interesse) zich onder de bevolking zal kunnen nestelen teneinde een noemenswaardige kritische massa te bereiken om het zinnig beleven van de vertegenwoordigende democratie effectief te kunnen laten opereren.

4.10.4.2. Er dient dan wel gestart met een ommekeer van formaat zodat de kiesgerechtigden ervan overtuigd kunnen geraken dat het nu eens werkelijk menens is: door opeenvolgende wispelturigheden voor lief te nemen (al was het maar om latere, ergere frustraties te vermijden) en - nog belangrijker - er niet vergeten naar te handelen.

Door steeds naar de bron van de vertegenwoordigende democratie terug te keren, de stem van de kiezers, van zodra gedane beloftes niet (meer) kunnen waargemaakt worden of zich nieuwe feiten aandienen die een herijking van het bestaande beleid of van de bestaande politieke machtsverhoudingen onontbeerlijk maken.

Wel op voorwaarde die verkiezingsuitslag, “goed of fout”, steeds au sérieux te nemen.

4.10.5. Het regelmatig vrijmaken van allerlei maatschappelijke ergernissen in het stemhokje lijkt mij een menswaardige wijze om schommelende onenigheden bloot te leggen.

Evenwel op voorwaarde dat die “nieuwe wispelturigheden” zich erdoorheen ook kunnen vertalen in zichtbare gevolgen op bestuurlijk en op politiek vlak, dus ook in het politiek personeel.

Maar zonder daarom meteen en ongewild het besturen onmogelijk te maken.

4.10.6. Het andere verhaal begint al bij de reguliere parlementsverkiezingen.

4.10.6.1. Je kiest je eigen Kamerlid in een kleine kieskring. Niet om er baronieën te laten kiemen die enkel oog hebben voor hun electorale achtertuin. Geen gemakkelijke karwei als kiezer. Het heeft wel het grote voordeel dat je weet wie je mag aanspreken.

4.10.6.2. Maar je krijgt ook de kans om voor andere kandidaten een stem uit te brengen, want je **mag** bontstemmen (panacheren).

Zodoende sluit je stemgedrag eventueel beter aan bij jouw eigen maatschappijvisie als onderdelen ervan in het programma van meer dan 1 partij terug te vinden zijn. Of wanneer je oordeelt dat meer dan 1 kandidaat op dat ogenblik in staat is die visie in een parlement tot uitdrukking te brengen (mondeling of schriftelijk).

4.10.7. Congruent stemmen of niet, bij regeringsverkiezingen?

4.10.7.1. Op het ogenblik dat je je stem(men) voor de Kamer uitbrengt, weet je al welke partijen zich voor de op de parlementsverkiezingen volgende regeringsverkiezingen zullen aandienen: alléén of in kartel/als coalitie. Dat had je ook al kunnen bevroeden want niet alle partijen die je had verwacht, hebben kandidaten voorgedragen in je kieskring (en in andere). Anderen integendeel durfden het aan de totaal verschillende taken van parlement en regering tot op de bot uit te proberen, en hun houding aan het bevattingsvermogen van de kiezers over te laten.

4.10.7.2. Je heb thans de gelegenheid - nu ook de namen van mogelijke regeringsleden op het stembiljet staan en al dan niet gebruikmakend van dezelfde overwegingen en bontstemmogelijkheden als bij de parlementsverkiezingen – om de levensvatbaarheid van een zich aandienende regeringsploeg al dan niet meer kansen te geven. Stemmen met je buikgevoel of zeer rationeel ?

4.10.8. Je huidige stem(men) is(zijn) niet onomkeerbaar!

4.10.8.1. Binnen de twee jaar krijg je de kans om met je stemgedrag van vandaag nog in te stemmen. Of niet.

4.10.8.2. Gedurende die tijdspanne zal het in je kieskring verkozen Kamerlid hoogstwaarschijnlijk initiatieven nemen om zijn/haar zetel bij een tussentijdse parlementsverkiezing veilig te stellen. Wanneer die plaats vindt, is afhankelijk van de uitslag van de loting van de kieskringen (= zetels). **Jijzelf hoeft echter niet uitgeloot te worden** om samen met andere kiezers (waaronder vroegere of mogelijk latere kandidaten) in gesprek te gaan met het in je kieskring verkozen Kamerlid. Interessanter enigszins nog, wanneer je Kamerlid als regeringslid werd verkozen.

4. 11. Het nut van een nuttige stem.

4.11.1. Wat zou het uitbrengen van een nuttige stem kunnen betekenen? Buiten daarmee louter te erkennen dat er kiezers zijn die onnuttige stemmen zouden kunnen uitbrengen.

4.11.1.1. De partijen die deze propagandistische leuze op de kiezers afvuren, **nog steeds binnen het bestek van het huidige evenredigheidsstelsel en van alleen maar parlementsverkiezingen, wel te verstaan**, wensen hierdoor bij de kiesgerechtigde burgers te benadrukken dat enkel een stem voor hun partij die stem later tot in een regering kan laten weerklinken.

De realiteit toonde evenwel al meermaals aan dat een dergelijke onderstelling niet deugt.

4.11.1.2. Hoe meer nuttige stemmen een partij kan binnenrijven, hoe hoger de nutswaarde van elke stem zal stijgen, eens de regering van start is gegaan. Ten nadele van de partij of van de partijen die op minder nuttige stemmen hebben mogen rekenen.

4.11.2. Wat al die “partijen van de nuttige stemmen” gemeen hebben, is dat ze tijdens de verkiezingscampagne verklaren hun verkiezingsprogramma in de regering te zullen realiseren. Of er toch hun uiterste best zullen voor doen.

En wonder boven wonder, zijn er nog kiezers die deze fabel blijven geloven. Ook al komen deze “nuttige stemmers” telkens van een kale reis terug.

4.11.3. Met alle samengebrachte elementen uit het systeem dat ik voorstel, tracht ik duidelijk te maken dat elke uitgebrachte stem een nuttige stem is. Op voorwaarde dat die stem tot de stemmen van een absolute meerderheid behoren. Tot volgende stembusgangen absolute meerderheden van voordien al dan niet voor herhaling mogelijk maken.

Dat stramien geldt zowel voor parlements- als voor regeringsverkiezingen, bij reguliere verkiezingen én bij tussentijdse parlementsverkiezingen.

Samen zorgen beide soorten verkiezingen voor een evenwicht tussen een parlementaire “georganiseerde anarchie” en regerende “periodes van bestuurskalmte”.

4.12. Heeft het zin om de grootste parlementsfractie te worden? En daaraan gekoppeld, de begrippen van algemeen belang en volkspartij.

Ik wil de grootste hebben

Ik wil de grootste hebben

Ik wil altijd de grootste hebben

Ik wil altijd de grootste hebben

Ik wil de knapste zijn

Ik wil de mooiste zijn

Ik wil altijd de grootste zijn

Ik wil de grootste hebben

4.12.1. In het huidige bestel (met een evenredigheidskiesstelsel en zonder regeringsverkiezingen) strijden partijen steeds voor de meest mogelijke Kamerzetels.

4.12.1. 1. Door de taalsplitsing van de vroegere unitaire partijen en te moeten vaststellen dat er door anderstalige partijen in ééntalig anderstalige taalgebieden weinig stemmen te rapen vallen (*in theorie mag bv een Franstalige partij in Vlaanderen lijsten indienen, en andersom; in de praktijk wordt er van die theoretische mogelijkheid bijna geen gebruik gemaakt*) kunnen enkel “Nederlandstalige partijen ” nog dromen om de grootste te worden.

Vandaar dat sommige (vroegere of huidige unitaire) partijen of fracties nu in termen van “politieke families” denken en handelen. De Grondwet (er)kent nog steeds geen politieke partijen, terwijl “politieke partijfamilies” zich blijkbaar reeds als protagonisten aan de einder komen aandienen.

4.12.1.2. Hoe dan ook, “groot zijn” biedt voordelen:

a) de kansen om in een regeringscoalitie te “geraken” verhogen (zonder daarom een absolute zekerheid te geven);

b) hoe groter de politieke fractie, hoe beter behandeld door het Kamerreglement, toch zo een politieke fractie minstens 5 leden telt (*art.11.2.: Om erkend te worden moet een politieke fractie minstens uit vijf leden bestaan.*) ;

c) via hun politieke fracties ontvangen grotere politieke partijen meer publieke financiële middelen. *[De partijfinanciering - geregeld bij de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen – komt in dit verzoekschrift niet onder vuur te liggen. Ik denk er wel aan om in een later verzoekschrift nog strenger te zijn dan wat “We need to Talk” heeft aanbevolen: de afschaffing van de publieke financiering.]*

4.12.1.3. Ik zou me echter ook kunnen inbeelden dat een té grote fractie problemen van “niet-inde-kijker-komen” met zich zouden kunnen meebrengen.

Voor het vragen-uurtje op donderdagen (dan is de TV aanwezig) is het soms aanschuiven geblazen. Terwijl van het commissiewerk, het grote publieke niet veel leest, hoort of ziet.

Een parenthesis ter attentie van de lezers die geen politici, politicologen of journalisten zijn.

Kiezers kunnen zich inschrijven op de e-nieuwsbrief om *De Kamer online* gratis te ontvangen. Op die manier worden ze wekelijks op de hoogte gebracht van de parlementaire activiteiten, bv wat er gaande is in bepaalde Commissies (waar ook “achterbankparlementsleden” actief zijn, terwijl die op donderdagen – in het algemeen – meer op de achtergrond blijven). Dergelijke raadpleging vraagt wel wat vasthoudendheid. Een voorbeeld ervan:

https://www.dekamer.be/kvvcvcr/showpage.cfm?section=/newsletter&language=nl&html=/site/wwwroot/newsletter/55-177_nl.html

Dat is ook het geval als je meer wenst te vernemen over de werkzaamheden van een Kamerlid: opnieuw ben je een tijdje zoet. En opnieuw een concrete weergave:

<https://www.lachambre.be/kvvcvcr/showpage.cfm?section=/depute&language=nl&cfm=cvview54.cfm?key=07100&lactivity=55>

De Kamer beschikt nog niet over een TV – kanaal, zoals het Vlaams Parlement. Evenmin kan je m.b.t. de Kamer op de hoogte blijven van de nieuwe initiatieven van een parlements lid naar keuze: <https://www.vlaamsparlement.be/nl/vlaamse-volksvertegenwoordigers-het-vlaams-parlement/jos-dhaese>

Of van een bepaald wetsontwerp of –voorstel (in onderstaand voorbeeld gaat het uiteraard om een ontwerp van decreet):

<https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1801982>

4.12.2. Eigenlijk hangt het ja- of neen-antwoord op de gestelde vraag veel af van wat een grote politieke fractie van plan is met haar getalsterkte in het parlement aan te vangen.

4.12.2.1. Als het haar bedoeling is om hiermee de maatschappijvisie (of delen ervan) die zij en haar kiezers is toegedaan, nog meer door te drukken en ingang te doen vinden, is een dergelijk streven de normaalste zaak van de wereld te noemen. Op die manier krijgen andere maatschappijvisies, voornamelijk deze die niet stroken met de hare, minder kans om in het halfroond aanvaard te worden.

4.12.2.2. Beoogt ze integendeel (of wellicht beter verwoord als “beogen de oligarchen binnen de partij die zij als fractie in het parlement vertegenwoordigt”) vooral (of enkel) een machtspositie te verwerven binnen een coalitieregering, dan weet die fractie meteen dat haar parlementaire

werkzaamheden, in de eerste plaats deze die te maken hebben met de controle van de regering, er onder zullen lijden. Afhankelijk uiteraard van de samenstelling van de coalitie, liggen er dan regelmatig vestzak-broekzakoperaties in het verschiep (ieder zijn pleziertje).

4.12.2.3. Vele burgers (op ogenblikken dat ze nog niet als kiezers hoeven op te treden) of burgerpanels verwijten de politici hun "partijpolitiek", het politiek handelen dat vooral het belang van de partij op het oog heeft.

a) De Franstalige term, "politique politicienne" komt bij mij echter beter over als wat ik er onder aanvoel, zeker als je de in Wikipedia gebruikte definitie overneemt: "*Il désigne généralement les manœuvres d'un parti politique ou d'une personnalité politique qui placent leurs intérêts et leurs ambitions personnelles **avant les objectifs politiques qu'ils défendent devant leurs mandats** et au détriment des enjeux du moment et de l'intérêt public.*" Enkel het inlassen van het algemeen belang stoort mij.

b) Op de webpagina van "We need to Talk" (<https://www.weneedtotalk.be/nl>)

[*Ik was één van de 1.287 burgers die aan de open discussie heeft deelgenomen, maar het zou me verwonderd hebben dat mijn argumenten niet zouden geweerd zijn*], in het Rapport, staan wel de resultaten van de stemmingen binnen het panel van 60 burgers, maar niet de beraadslagingen die tot die stemmingen geleid hebben. Een dergelijke klus was hoogstwaarschijnlijk niet realiseerbaar. Maar wie vele algemene (volks)vergaderingen heeft meegemaakt, kan zich inbeelden dat niet elke deelnemer een even egale inbreng had. Let wel, je kan je ook zonder eigen tussenkomsten een mening vormen.

4.12.3. Van "Centrumpartijen" wordt beweerd dat ze meer dan andere partijen, het algemeen belang voor ogen zouden hebben met hun beleidsprogramma. Of zichzelf als een "volkspartij" beschouwen. Nou ja, een "volkspartij" is daarom nog geen "partij van het ganse volk".

4.12.3.1. Over de CVP (Christelijke Volkspartij, niet de Christene Volkspartij van de broeders Daens) werd ooit vanuit een "linkse invalshoek" geschreven (*De CVP-staat, 1979, epo*) dat "*de belangrijkste taak van de CVP als standenorganisatie erin bestaat bij de arbeiders, de boeren, de werklozen, de vrouwen en de jeugd een sociale basis uit te bouwen voor de politiek van de burgerij.*"

4.12.3.2. Ik ga er niet over uitweiden, maar je kan tegen de vrije-markt-economie waarin en waarmee we al jaren leven, moeilijk aankijken als een naar meer egalitarisme strevende maatschappij. Ik ben niet van mening dat eenieder met gelijke en onvervreembare rechten is geboren. Langs de andere kant beoog ik evenmin een totale nivellering.

Wat voor mij wel vaststaat, is

a) dat een pure vorm van algemeen belang in alle (levens)omstandigheden gewoonweg onmogelijk is;

b) dat de notie algemeen zowel in tijd als in ruimte veranderlijk is;

c) dat tegenstelde belangen en conflicten steeds de hoofdmoot zullen (zouden moeten) uitmaken van de politieke strijd;

d) dat de vertegenwoordigende democratie (net als de directe of de beraadslagende) - alhoewel ze in se nimmer volmaakt kan en zal zijn - dankzij meerderheidsstemmingen, op voorwaarde dat die binnen redelijke termijnen herroepbaar zijn, voor de zich in een bepaalde periode aandienende conflicten, **de best mogelijke slagvaardige en legitieme oplossing** biedt.

5. Het rechtstreeks verkiezen van een federale Regering, direct na de Kamerverkiezingen, ook middels het reeds genoemde (ver)nieuw(end) absoluut meerderheidsstelsel. Ditmaal concreter gemaakt.

5.1. Deze keer is als politieke arena de zo grootst mogelijke kieskring beoogd, **een federale kieskring.**

Niet de halfbakken federale kieskring waarvan sommige "denktanks" of sommige politieke partijen dromen om 20 van de 150 Kamerzetels in onder te brengen, wel om een federale Regering aan te stellen.

5.2. Voor wie het uit het oog zou verliezen: het gaat om Regeringsverkiezingen, niet om Premiervierkiezingen met de allure van presidentsverkiezingen.

5.2.1. Welke “democratie” men ook voor ogen heeft, het begrip houdt in dat voor een bepaald idee, programma of – in dit geval, bij de aanstelling van de uitvoerende macht door het volk – voor een bepaald beleid wordt gekozen dat men wenst uitgevoerd te zien. Een wezenlijk kwestie, zou ik zeggen. Zeker als er voor kan gezorgd worden dat de kiezers, de burgers greep krijgen en behouden op wie zij verkiezen. Of hen daarop kunnen aanspreken. Ook letterlijk.

5.2.2. Bij “éénmansverkiezingen” is de kans groot dat ideeën, programma’s en beleid de duimen zullen moeten leggen. Bij dergelijke verkiezingen bekomt dat gekozen “iemand” eerder een mandaat op basis waarvan hij/zij naar eigen bevindingen zal mogen en kunnen handelen. Zonder dat de kiezers nog verhaal hebben. Te beginnen bij het benoemen van de rest van de ministers, net zoals onder een presidentieel regime als het Franse.

5.2.3. Een probleem zo niet hét probleem bij een democratie met enkel mekaar bekampende “sterren” is vaak dat veel mensen stemmen op diegene die het luidst roept of de meeste praat verkoopt.

Of op slimmeriken die goed door de hoepels van de media kunnen springen, maar ondertussen weinig kritisch denkvermogen aan de dag leggen.

De focus dient dan nog niet gelegd op hun privé gedrag (of leven) om middels een emocratische campagne andere kandidaten de loef af te steken.

5.2.4. Voor de Europese Parlementsverkiezingen van 1979 stemden 983.000 Vlamingen op Tindemans. Hij is daarmee nog altijd Belgisch recordhouder aller tijden inzake voorkeurstemmen. Achteraf is evenwel vastgesteld dat het resultaat van dit “plebiscitair virus” voor meer problemen, voor meer onduidelijkheid heeft gezorgd dan een dergelijk klinkende overwinning had kunnen doen vermoeden. Zowel binnen de eigen partij als bij de coalitiepartners in zijn toenmalige regering (en ook nog nadien).

5.2.5. Voor wie het eens vanuit een politiek-filosofische invalshoek wenst te vernemen, verwijs ik naar een column van *Tinneke Beeckman* in *De Standaard* van 23/11/2023, onder de titel “*De winnaar heeft altijd veel te verliezen*”.

5.3. Politieke partijen, middenveldorganisaties (zo ze niet enkel aan de Parlementsverkiezingen wensen deel te nemen, maar zich ook aan Regeringsverkiezingen willen wagen) hebben buiten verkiezingsperiode(s) zeeën van tijd om hun strategieën inzake latere regeringsdeelname(s) op punt te stellen.

Zowel intern om te beslissen of ze al dan niet op eigen kracht een kandidaat-regeringsploeg gaan opstellen. Of in afspraak met één of meer andere partijen, zo ze in kartel of toch niet onder hun eigen naam naar buiten zullen komen.

Die keuze is hunner en het resultaat van vele factoren, strategische en andere. En hoef ik in dit verzoekschrift niet te behandelen.

5.4. Wat wel van groot belang is voor de buitenstaanders, voor de kiezers in de eerste plaats:

a) die keuze wordt niet opgedrongen door de Lotto-uitslag achteraf van de parlementsverkiezingen; het is een vrije, zelf afgewogen keuze van een partij (of van partijen), gemaakt tijdens een periode die verkiezingen voorafgaat;

b) die keuze dient door de kiezers uiterlijk geweten op het ogenblik dat ze zich ter stembus begeven voor de parlementsverkiezingen: alzo krijgen ze de kans om al dan niet tweemaal gelijkvormig te stemmen.

5.4.1. Samen opkomende politieke partijen in later mededingende regeringsploegen (of andere aan de verkiezingen deelnemende organisaties) zijn vrij om de kiezers in één van hun keuzes de hand te reiken, door bij de parlementsverkiezingen mekaar geen stokken (= kandidaten) in de wielen te steken.

5.4.2. De parlements kiezers hebben dan wel kennis van alle mogelijke rivaliserende regeringscombinaties, maar nog niet van wie op die verschillende regeringslijsten zal figureren. Partijen of andere lijstindieners zullen wellicht al namen achter de hand hebben, maar de beren zijn nog niet

geschoten. Daarvoor is het wachten geblazen tot de zetels van de ministeriële parlements kandidaten werkelijk binnengehaald zijn.

5.5. Want enkel Kamerleden kunnen kandidaat-minister zijn in een Regering.

5.5.1. Die voorwaarde zou ik niet laten gelden voor Staatssecretarissen. Hun aantal bepalen, hun aanstelling en hun afzetten zou ik aan de zetelende Regering overlaten. De redenen hiertoe zijn divers: het toevertrouwen van het beleid over een zeer specifiek (en technisch) onderwerp of over een tijdens de regeringsperiode plots opduikend probleem; het opvangen van bv een niet-verkozen kandidaat-parlementslid maar toch waardevol geacht om eerste bestuurservaringen te verwerven; ...

5.6. Eerst was ik van mening de Regeringsverkiezingen, zoals het hoort bij de traditionele toepassing van een absoluut meerderheidsstelsel, in twee stemrondes te laten plaatsvinden, tenzij een ploeg in de eerste ronde 65% (mijn idee, en niet de gebruikte 50,01%) zou behalen. Zie hiervoor het verzoekschrift gekend onder het documentnummer 55/2022-2023/50a.

5.6.1. Evenwel, op de keper beschouwd, waarom de kiezers voor Regeringsverkiezingen ook niet laten panacheren?

Evenveel stemmen kunnen uitbrengen als er mededingende ploegen zijn, minus 1.

En de zekerheid om opnieuw (zoals bij de parlementsverkiezingen) geld en tijd te kunnen winnen.

5.7. Het beleidsprogramma van de rivaliserende kandidaat-regeringsploegen kon al maanden tijdens de verkiezingscampagnes (dus niet enkel ten nutte van de parlementsverkiezingen die eerst aan de beurt komen) geweten zijn. Voor de gezichten (en de respectieve beleidsdomeinen waarvoor ze zich zouden inzetten) was het wel nog wachten op de samenstelling van het Parlement.

5.7.1. Een regeringsverkiezingscampagne van twee weken lijkt mij voldoende om de “koppen” bekendheid te geven en te kunnen koppelen aan onderdelen van het regeringsprogramma dat ze wensen gerealiseerd te zien.

5.8. Zodoende zou de volledige klus van Parlements- en Regeringsverkiezingen samen, op één maand tijd (30 dagen) haar beslag kunnen krijgen.

6. Stemrecht, geen opkomstplicht meer. In de volksmond dikwijls omschreven als “verplicht om te gaan stemmen”.

6.1. Eerder (sub 4.6.) heb ik al gewag gemaakt van de 1.387.171 burgers die bij de vorige Kamerverkiezingen in 2019 letterlijk of figuurlijk hun kat hadden gestuurd.

Alsof zowat bijna de volledige bevolking van Brussel-19 van oordeel was dat het verkiezen van hun volksvertegenwoordigers niet het middel bij uitstek leek om hen de voorpost van de werkelijke politieke besluitvorming, de regering, te laten binnenglijden. Veel van die ongeveer 17% kiesgerechtigden waren er wellicht van overtuigd dat anderen, een klein groepje van politieke oligarchen, gewoontegetrouw zich met die klus zouden onledig houden.

6.1.1. In 1893 hebben katholieken en liberalen van destijds de opkomstplicht ingevoerd om de voor hen te verwachten negatieve gevolgen van het toen ook ingestelde meervoudig stemrecht (een compromis om nog geen algemeen enkelvoudig stemrecht te moeten “slikken”) enigszins te kunnen inperken.

Net op tijd om hun politieke toekomst voor een eerste keer te kunnen vrijwaren.

Bij de eerste parlementsverkiezingen met algemeen meervoudig stemrecht (en opkomstplicht) voor mannen ouder dan 25 (op zondag 14 oktober 1894, met een tweede ronde op 21 oktober 1894: om de lezer er aan te herinneren dat een absoluut meerderheidsstelsel nog steeds van toepassing was om de stemmen in zetels te verdelen) raakte de Belgische Werkliedenpartij (de socialisten) voor de eerste keer in het parlement, met 28 zetels. De liberalen daarentegen verloren een groot deel van hun zetels (40 minder, ze hielden er 20 over) alhoewel ze meer stemmen hadden behaald dan de socialisten (27,8% tegenover 16,3%). Hun succes hadden de socialisten te danken aan het meerderheidsstelsel en de concentratie van hun aanhang in de Waalse industriegebieden.

De katholieken wonnen alle zetels in heel Vlaanderen, in Brussel en in zeven landelijke Waalse arrondissementen (104 op een totaal van 152, een absolute meerderheid).

Een tweede buffer tegen de socialisten was, hoe kon het anders, de afschaffing van het meerderheidsstelsel.

De wetgevende verkiezingen van zondag 27 mei 1900 waren de eerste onder een proportioneel systeem (met de methode-D'Hondt) in plaats van een meerderheidssysteem. Maar nog steeds met algemeen meervoudig stemrecht. Hiertoe werden kleinere arrondissementen samengevoegd naar grotere kiesarrondissementen. De invoering van evenredige vertegenwoordiging was voordelig voor de Liberale Partij, die eerder zware verliezen had geleden na de invoering van algemeen meervoudig stemrecht in 1894 (31). Ook de socialisten gingen vooruit (32). De Katholieke Partij verloor aldus heel wat zetels maar behield haar absolute meerderheid, met 86 van de 152 zetels in de Kamer.

6.1.2. Nu, bijna 125 jaar later, is het welbeschouwd voor de erfgenamen van diezelfde beide partijen, én ook voor die van die opkomende partij van weleer, wellicht een meevaller te noemen dat die massa van “kiesonthouders” in 2024 geen stem zal “moeten” uitbrengen, deze keer waarschijnlijk in groten getale voor thans “andere opkomende partijen”.

6.2. Nader beschouwd, is het toch vreemd te noemen, zo niet in tegenspraak, dat in wat velen als een “liberale vrije wereld” beschouwen, een al lang aan de macht zijnde politieke elite haar onderdanen – volgens diezelfde politieke klasse een steeds kritischere geworden massa - op één of andere manier dwingt zich naar een lokaal te begeven om er al dan niet een stem uit te brengen.

6.2.1. Zo die opkomstplicht niet meer zou gelden, dan geeft wie niet komt opdagen aan die elite gewoonweg een klaar en duidelijk teken dat het recht tot stemmen hem/haar op die bepaalde verkiezingsdag, voor die welbepaalde verkiezingen met de op dat ogenblik deelnemende partijen en hun kandidaten en programma's absoluut niet aanspreekt. En op dat ogenblik van onthouding wellicht ook goed weet wat er komen zal met de geldige parlamentsstemmen van hun argeloze landgenoten.

6.2.2. Zonder daarom de verschillende werkelijke redenen van die weigering tot redelijk passieve deelname aan het beoefenen van de representatieve democratie direct te kunnen achterhalen, zou diezelfde elite, door kennis te nemen van de evolutie van het aantal thuisblijvende kiesgerechtigden, met minstens realistische “kloofcijfers” kunnen geconfronteerd worden, en alzo met de neus op de niet al te riante gezondheid van onze “democratie” kunnen gedrukt worden.

6.3. Indirect ben ik te weten gekomen dat een professor grondwettelijk recht (Paul Van Orshoven) in een bijdrage voor het Feestschrift voor Koen Geens (gepubliceerd n.a.v. het emeritaat van de gewezen minister van Justitie) de (her)invoering van het meervoudig stemrecht bepleit ter vervanging van het algemeen stemrecht. Om de democratie te redden. Ik citeer uit een artikel van *Hans Brockmans* dat in *Doorbraak* verscheen (23/10/2023).

De professor maakt een scherpe analyse van de hedendaagse politiek, die volgens hem focust op de korte termijn. Belangrijke problemen worden zo verwaarloosd. Het ontbreekt politici bijvoorbeeld aan moed om onpopulaire beslissingen te nemen.

[...] Het algemeen enkelvoudig stemrecht werkt volgens hem populisme in de hand. 'De impulsieve stem van de kwibus die naar niemand luistert of uitsluitend naar de (a)sociale media, fake news inbegrepen, weegt even zwaar als de weloverwogen stem van de verantwoordelijke huisvader die zich zorgvuldig informeert, vooraleer zijn "single shot" af te vuren', stelt Van Orshoven vast. 'Een meerderheid van de kiezers weet kennelijk niet waarover het gaat. En dus verschillen zij niet zozeer van mening, zij hebben geen mening, laat staan een door méér dan slogans gedragen perceptie.' [...] Is dit een elitaire fictie, vraagt de professor zichzelf af? 'Ongetwijfeld, maar dat belet niet om na te denken over de actuele, perverse effecten van het algemeen, enkelvoudig stemrecht.'

6.3.1. Een tamelijk “onlogisch” voorstel waarmee het kind met het badwater wordt weggegooid. Alsof er geen intellectuelen als kwibussen rondlopen.

Niet het enkelvoudig algemeen stemrecht dient in dezer in vraag gesteld, wel de verplichting om er gebruik van te maken.

Net zoals de macht van ieders stem overroepen voorkomt (*de kiezer heeft steeds gelijk*), toch bij het behoud van het huidige kiesstelsel.

6.3.2. In plaats van er aan te denken het meervoudig stemrecht (nog steeds met opkomstplicht) opnieuw in te voeren, ware het verkieslijker (zonder opkomstplicht) met je ene stem meervoudig te mogen omspringen: door het panacheren (bontstemmen) toe te laten (**komt verderop aan bod**).

6.4. Nu de inzet van de verkiezingsstrijd werkelijk meer om het lijf krijgt

(je eigen parlementslid in je eigen kleinere kieskring kunnen kiezen, zonder daarom andere partijen of andere kandidaten te moeten miskennen; je eigen regering kiezen; de werkzaamheden van zowel ministers als van parlementsliden om de twee jaar kunnen evalueren tijdens tussentijdse verkiezingen)

zou een (theoretisch nog steeds beboetbare) opkomstplicht logischerwijze niet meer als een stok achter de deur te hoeven fungeren.

6.4.1. Men zou er kunnen aan denken dat al die “deugdzame” burgers zich vooraf als kiezers moeten laten registreren. Zoals in het al te zeer bureaucratische Frankrijk.

Waarom zich als overheid niet eerder charmerend of erkentelijker opstellen tegenover deze (door de overheid gekende) deelnemers aan de politieia? Breinstormen om enkele concrete “geschenken” op de kop te tikken, is in dezer aan te bevelen. En de keuzes mogen uiteenlopen naargelang de kieskring.

7. Het houden van tussentijdse verkiezingen (TTPV'en) in uitgelote kieskringen. En mogelijke gevolgen.

7.1. Dergelijke verkiezingen kunnen niet enkel in landen waar een parlementszetel gekoppeld is aan een unieke kieskring, dus waar die enige zetel door slechts één kandidaat kan bezet worden.

Zo'n constellatie kenden we in dit land niet. Vandaar de hierboven ontvouwde argumenten om het huidige kiesstelsel – uiteraard ook omwille van de overige aangehaalde redenen – in die zin te wijzigen.

7.1.1. Nochtans was ons land vroeger wel vertrouwd met “gedeeltelijke verkiezingen”.

Bv. op dinsdag 13 juni 1837 voor de gedeeltelijke vernieuwing van de Kamer. Er werden in totaal 51 van de 102 volksvertegenwoordigers verkozen in de provincies Antwerpen, Brabant, West-Vlaanderen, Luxemburg en Luik. Op zondag 24 mei 1914 werd dit systeem van gedeeltelijke wetgevende verkiezingen voor de laatste keer toegepast. Vanaf de volgende verkiezingen in 1919 (met algemeen **enkelvoudig** stemrecht) werden alle leden tegelijk voor een termijn van 4 jaar verkozen.

7.1.2. Vooraf geplande TTPV'en – zoals die elders logisch nu nog opgevat zijn – hebben in de eerste plaats de bedoeling om op ogenblik X na te gaan of een deel van de dan tegenwoordige “zetelbezitters” nog het vertrouwen genieten van hun kiezers in de aan die zetels gekoppelde kieskringen.

7.1.3. Eerder werd uiteengezet waarom Ministers – die vooraf verplicht eerst als parlementslid moesten verkozen zijn om van een Regering te kunnen deel uitmaken – niet als Parlementslid hoefden te verdwijnen, aangezien ze thans als Regeringslid verkozen werden door dezelfde kiesgerechtigden als deze voor het Parlement (want niet meer feitelijk aangesteld door de partijvoorzitters).

a) Beide organen kennen voortaan dezelfde graad van legitimiteit. De leden ervan worden zonder enig onderscheid dan ook sowieso aan dezelfde regels onderworpen als het om TTPV'en gaat.

b) Daar waar parlementszetels bezet zijn door een zittende Minister, kunnen de integrale resultaten van die specifieke TTPV'en ook aangewend worden om het vertrouwen van de voltallige zittende Regering te meten.

7.2. De huidige zittijd van de Kamer (en dus ook van de Regering) bedraagt vijf jaar (60 maanden).

Nu niet dat er theoretisch geen twee TTPV'en zouden kunnen plaatsvinden: de eerste, 20 maanden (1 jaar + 8 maanden) na de reguliere; de tweede, 40 maanden (3 jaar + 4 maanden) erna.

7.2.1. TTPV'en om de twee jaar (de eerste, na 24 maanden; de tweede na 48 maanden) laten die gemakshalve op de “verjaardag” van de reguliere plaatsvinden (**alle drie bij voorkeur op een zondag in mei**).

7.2.2. De duurtijd van de zittijd met 1 jaar verlengen tot 6 jaar, kan bezwaarlijk als “ondemocratisch” aangevoeld worden, nu deze omkaderd is door een rechtstreekse verkiezing van de Regering (494 of 541 dagen om een formatie af te ronden, lijken mij voortaan uitgesloten) en door twee TTPV'en om zowel Parlementsliden als Ministers op de rooster te kunnen leggen.

7.2.3. Ik vind niet dat ons land (en ook andere landen) zich door de E.U. moeten laten ringeloren om zich de periode van nationale (federale) verkiezingen te laten dicteren. Trouwens, apart gehouden verkiezingen voor het E.P. zouden deze laatste aan belang(stelling) kunnen doen laten winnen.

Naar mijn oordeel evenwel niet zoals ze thans georganiseerd zijn om er 751 zetels te verdelen. Maar dat is niet voorwerp van dit verzoekschrift.

7.2.4. Dit land zou dus om de 6 jaar reguliere verkiezingen kennen:

a) in mei, voor zowel de Kamer als de Federale Regering;

b) in oktober, én voor de Parlementen en Regeringen van de deelstaten (Gewesten en Gemeenschappen), én voor de Lokale Besturen (in hoofdzaak Gemeenten).

7.2.5. En om de twee jaar, TTPV'en in mei voor de Kamer.

- Zo de constitutionele autonomie voor de Gemeenschappen wordt uitgebreid, hoeven de Gemeenschappen niet noodzakelijkerwijze voor reguliere verkiezingen (en dus evenmin voor TTPV'en) in oktober te opteren.

- Valt volledig buiten de stof van dit verzoekschrift, want Gewestmaterie, maar m.i. toch het vermelden waard wegens het doortrekken van éénzelfde principes: in de Lokale Besturen zouden de Colleges van Burgemeester en Schepenen ook best rechtstreeks verkozen worden, de Gemeenteraadsleden op éénnamige lijsten in evenveel kieskringen (of districten) als er zetels te begeben zijn, en begunstigd, niet met TTPV'en, wel met TTGV'en (tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen).

7.3. Het oogmerk vermeld bij 7.1.3.b) veronderstelt evenwel dat parlementszetels, ingenomen door Ministers, afzonderlijk worden uitgeloot.

7.3.1. Artikel 99 van de Grondwet voorziet maximum 15 federale Ministers. De huidige regering komt aan dat maximum.

Ervan uitgaande dat bij rechtstreekse Regeringsverkiezingen in een federale kieskring een kandiderende coalitieregeringsploeg bestaande uit meer dan 3 partijen een louter theoretische hypothese uitmaakt, lijkt 14 mij een plausibel cijfer om tijdens een zittijd van 6 jaar om de 2 jaar telkens 7 Ministers aan de test van de TTPV'en te onderwerpen.

7.4. Voor de eerste TTPV worden er bijtijds (niet te vroeg, niet te laat) 7 van de 14 "ministeriële" kieskringen uitgeloot en 68 van "parlementaire" kieskringen (hierbij staat kieskringen uiteraard ook voor parlementszetels).

Meteen is er direct geweten welke kieskringen (of parlementszetels) voor de tweede TTPV aan de beurt komen.

7.4.1. Het vermijden, bij de uitloting, van een éézijdige samenbundeling van de kieskringen. Of andersom, zorgen voor een voldoende geografische verspreiding van die kieskringen.

7.4.1.1. Theoretisch en functioneel bekeken zou zulke verspreiding enkel van nut zijn voor de 7 "ministeriële" kieskringen: om het vertrouwen van de kiezers in de zittende Regering waarheidsgetrouwer te kunnen meten. Anders zouden de uitslagen van een TTPV een vertekend beeld kunnen geven.

7.4.1.2. Zo'n "gestuurde" uitloting lijkt mij minder evident bij de "parlementaire" kieskringen. Daar is een TTPV voornamelijk een middel om het individueel parlementair werk van de uitgelote Kamerleden te kunnen evalueren.

7.4.2. Alhoewel. Kiezers zouden ook - mijns inziens onterecht, maar mijn inzicht is in dezer van geen belang - deze kans kunnen grijpen om indirect de werking van de zittende Regering af te straffen. Waarom het dus niet aan een programma-ontwerper overlaten om die klus van ideaal-objectieve verspreiding te klaren?

7.5. Mogelijke gevolgen?

7.5.1. Vooraf nog eens benadrukken dat de Kamer, ingevolge de rechtstreekse verkiezing van de Regering, niet meer hoeft ingedeeld te worden in fracties die de Regering (goed of fout) steunen en fracties die tot de oppositie behoren.

7.5.1.1. Eigenlijk is de volledige Kamer voortaan een “oppositie-parlement” geworden, in de zin dat al de leden - zonder onderscheid of zonder enige beperking - de werkzaamheden van de Regering kunnen en mogen controleren.

Met meer vrijheid voor eigen wetgevend initiatief (wetsvoorstellen) dan voorheen.

En met eigenmachtig amenderingsrecht op de wetsontwerpen van de Regering, ongeacht de initiatief nemende fractie.

7.5.1.2. Beeldsprakelijk dient men zich sommige van de huidige

“binnenskamersinterkabinetsvergaderingen” (of zelfs van de “Kern”) te verzinnen alsof ze zich in de openbare vergaderingen (commissies en plenaire) van de Kamer ontvouwen

a) Hoogstwaarschijnlijk zullen de interventies in felheid per fractie verschillen, maar geen enkele kritiek of interpellatie kan een thans niet meer een **na** de parlementsverkiezingen door partijvoorzitters op de been gebrachte regeringsmeerderheid in direct gevaar brengen.

b) Een door het volk verkozen Regering kan niet meer door een evenzeer door datzelfde volk even voordien verkozen Kamer tot aftreden gedwongen worden.

ba) **Enkel het volk kan via TTPV'en voor resultaten zorgen die vooraf omschreven situaties teweegbrengen waardoor een zittende Regering, omwille van het politiek fatsoen, tot ontslag wordt verplicht, eventueel nog voorafgegaan door een stemming in de Kamer over een motie houdende het parlementaire vertrouwen.**

bb) Moties met aanbevelingen aan de Regering blijven de normaalste zaak van de wereld (of zouden dat moeten zijn). Moties van wantrouwen zijn van geen nut meer. Moties houdende de vertrouwenskwestie blijven mogelijk.

7.5.2. Vooraf omschreven situaties, een poging ter verduidelijking.

7.5.2.1. Eerste TTPV. Alle 7 Ministers behouden hun parlementszetel .

De kandidaten of de zittende parlementsleden van (de) partij(en) die zich tot dezelfde partij(en) rekenen als die van de zittende Regering winnen of behouden hun zetels.

Geen onraad te bespeuren voor de zittende Regering.

7.5.2.2. Eerste TTPV. Alle 7 Ministers verliezen hun parlementszetel. Ook de Eerste-Minister.

De kandidaten of de zittende parlementsleden van (de) partij(en) die zich tot dezelfde partij(en) rekenen als die van de zittende Regering behalen geen zetel of verliezen een pak zetels.

a) Al na (of pas na?) twee jaar regeren, pakt de regeringsmayonaise merkbaar niet. Zelfs in de “parlementaire” kieskringen werd er ostentatief tegen de Regering gestemd.

b) Politiek fatsoen is niet enkel relatief. Het is ook contextueel. Al na 2 jaar kan ze er de brui aan geven en ontslag nemen. Of, pas na 2 jaar regeren blijven er nog 4 jaren over om het regeringswerk over een andere boeg te gooien. En uit te kijken wat de tweede TTPV oplevert. Zeker wanneer een motie houdende de vertrouwenskwestie in de Kamer is goedgekeurd. Al is het door een gehalveerde regeringsploeg met een andere Premier.

7.5.2.3. Tussen deze twee extreme resultaten zijn andere resultaten denkbaar, met evenveel andere mogelijke gevolgtrekkingen.

7.5.3. Bepaalde resultaten – die aanleiding geven tot direct regeringsontslag of toch minstens de laatste stap aanwijzen naar een mogelijk definitief ontslag - zouden vooraf dienen verankerd te worden.

7.5.3.1. Zoals er in het huidige politiek bestel ook voorwaarden zijn vastgelegd om een Regering van aanzicht te kunnen doen veranderen. En die voorwaarden zijn niet zo vlot waar te maken. Want ze beogen een regeringsstabiliteit voor een volledige legislatuur (mede) te realiseren.

7.5.3.2. Vraag is dan: moet het in dit nieuwe politieke bestel even moeilijk gemaakt worden?

Ik zou die vraag met een neen willen beantwoorden.

a) Met als voornaamste argument: in dit nieuwe politieke bestel hoeven er eerst geen parlementsverkiezingen uitgeschreven vooraleer partijvoorzitters de mogelijkheid gegeven wordt een

regering op gang te krijgen. Het Parlement is er nog steeds. X-tijd na het ontslag van de zittende Regering volstaat het nieuwe regeringsverkiezingen te organiseren.

b) Ik wens me echter niet vast te pinnen op een regeringsontslag veroorzakend resultaat van een TTPV. Toch zou ik me kunnen voorstellen dat eens een na reguliere regeringsverkiezingen verkozen Regering tot de helft is verkleind (na de eerste of de tweede TTPV) en die de motie van vertrouwen in de Kamer niet heeft doorstaan, verplicht is ontslag te nemen.

c) Ze kan uiteraard de eer steeds aan zichzelf houden. Ook zonder minder barre resultaten te moeten slikken. En zonder daarom het land in een systeemcrisis te moeten doen belanden.

Een kort besluit, eerder van procedurele aard maar tegelijkertijd wel de inhoud betreffend.

De in dit verzoekschrift voorgestelde maatregelen zullen niet volstaan om de verdere afbouw van vertegenwoordigende democratie tegen te gaan.

Maar ze zijn naar mijn oordeel van burger al wel een eerste stap in de goede richting.

Het staat het parlement bij wie dit verzoekschrift is ingediend, de federale Kamer, natuurlijk vrij te beslissen over de werkzaamheid ervan.

1. Te beslissen om niet te beslissen. Bv. door te verwijzen naar een antwoord van de Minister aan wie de bevoegde Commissie om een reactie had gevraagd. In die reactie zal dan vanzelfsprekend verklaard worden dat de in dit verzoekschrift voorgestelde maatregelen niet in het/een regeerakkoord staan.
2. Te beslissen om voor zichzelf alles bij het oude te laten, maar toch in te gaan op een andere verzoekschrift van mij, 55/2022-2023/**50b**, door de constitutieve autonomie van de Gemeenschappen uit te breiden zodat ze de verkiezingen, de samenstelling en de werking van hun parlementen en regeringen vrij zouden kunnen organiseren.
3. Te beslissen om het nu nog niet te “veroordelen”, maar de voorgestelde maatregelen aan deskundigen voor te leggen.
4. Te beslissen volop te gaan voor de uitvoering van alle of meerdere erin voorgestelde maatregelen.

Ganshoren, 22 februari 2024.